

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

MINISTRIA E DREJTËSISË
MINISTARSTVO PRAVDE / MINISTRY OF JUSTICE

KONCEPT DOKUMENTA ZA AKADEMIJU PRAVDE

Decembar, 2022

Sažetak koncept dokumenta	Error! Bookmark not defined.
Uvod.....	5
1.1. UVOD U DEFINISANJU PROBLEMA	Error! Bookmark not defined.
1.2. IMPLEMENTACIJA ACQUIS-a EU I MEĐUNARODNIH STANDARDA.....	8
1.3 Države u regionu.....	16
1.4 Okvir politika i zakonodavstva Kosova.....	21
1.5 Razrada glavnog problema.....	26
7. Nepostojanje specijalizovanih obuka	40
Poglavlje 3: Opcije.....	43
Poglavlje 3.1: Opcija nijedna promena	43
Poglavlje 3.2: Opcija za poboljšanje implementacije i izvršenja politika postojećeg zakonodavstva.....	43
Poglavlje 3.3: Mogućnost izmene i dopune postojećeg zakonskog okvira	44
Poglavlje 4: Identifikacija i procena budućih uticaja.....	50
Poglavlje 4.1: Izazovi sa prikupljanjem podataka.....	51
Poglavlje 5: Komunikacija i konsultacije.....	51
Poglavlje 6: Poređenje opcija	52
Poglavlje 7: Zaključci i naredni koraci	57
Poglavlje 7.1: Odredbe za praćenje i ocenjivanje	57
Prilog 1: Način ocenjivanja o ekonomskom uticaju.....	58
Prilog 2: Način ocenjivanja društvenih uticaja.....	61
Prilog 3: Način ocenjivanja uticaja na životnu sredinu.....	65
Prilog 4: Način ocenjivanja uticaja osnovnih prava.....	68

Sažetak koncept dokumenta

Opšte informacije	
Naslov	Koncept dokument za dopunu i izmenu zakona za Akademiju pravde
Vodeće ministarstvo	Ministarstvo pravde; Departman za evropske integracije i koordinaciju politika (DIEKP)
Kontakt osoba	Selvije Elezaj-Brahimaj, Šefica Divizije za koordinaciju politika, Departman za evropske integracije i koordinaciju politika (DIEKP), Ministarstvo pravde
Strateški operativni plan	Koncept dokument je predviđen na listu koncept dokumenta za 2022. godinu
Strateški prioritet	Program Vlade Republike Kosova 2021-2025. <ul style="list-style-type: none">• Poboljšanje funkcionisanja pravosudnih institucija

Odluka	
Glavno pitanje	
Rezime konsultacija	
Predložena opcija	Izmena i dopuna Zakona o Akademiji pravde

Glavni očekivani uticaji	
Budžetski uticaji	
Ekonomski uticaji	
Društveni uticaji	
Uticaji na životnu sredinu	
Među sektorski uticaji	

Administrativni teret za preduzeća	
Test MSP	Nema relevantnih direktnih uticaja.

Naredni koraci	
Kratkoročni	
Srednjoročni	

Uvod1

Figura 1: Tabela sa opštim informacijama za koncept dokument

Naslov	Koncept dokument za Akademiju pravde
Vodeće ministarstvo	Ministarstvo pravde, Departman za evropske integracije i koordinaciju politika (DIEKP)
Kontakt osoba	Selvije Elezaj-Brahimaj, Šefica Divizije za koordinaciju politika, Departman za evropske integracije i koordinaciju politika (DIEKP), Ministarstvo pravde
SOP	Koncept dokument je predviđen na listu koncept dokumenta za 2022. godinu
Strateški prioritet	<ul style="list-style-type: none">• Poboljšanje funkcionisanja pravosudnih institucija• Poboljšanje zakonodavstva za upravu sudova, tužilaštava i Akademije pravde
Operativni cilj	
Radna grupa	<ol style="list-style-type: none">1. Selvije Elezaj-Brahimaj, Predsedavajuća,2. Ardian Mehmeti, Zamenik predsedavajućeg,3. Eros Gashi, član4. Enver Peci, član5. Enver Fejzullahu, član6. Vaton Derguti, član7. Armend Zenelaj, član8. Vilarid Bytyqi, član9. Idain Smajli, član10. Taulant Racaj, član11. Labinot Gashi, član12. Fjolla Sojeva, član13. Florentina Beqiraj, član14. Saranda Salihu, član15. Albert Selimi- član16. Alberita Hyseni- član17. Gezim Bislimi- član

¹ Izrazi koji se u ovom dokumentu koriste za fizička lica u jednom polu znače iste izraze u drugom polu.

POGLAVLJE 1: DEFINICIJA PROBLEMA

1.1. UVOD U DEFINICIJU PROBLEMA

1.1.1 Pozadina

Pravosudni i tužilački sistem Kosova je mnogo ulagao i nastavlja da ulaže u podizanje kapaciteta nosilaca pravosudnih i tužilačkih funkcija i njihovog pomoćnog osoblja, budući da ova komponenta predstavlja jednu od najosetljivijih karika u opštem povećanju nivoa efikasnosti u sudskom i tužilačkom sistemu Kosova.

Komponenta podizanja profesionalizma sudija i tužilaca ima poreklo od posleratnog perioda, kada je 2000. godine osnovan Institut za pravosuđe Kosova (KIP) uz podršku Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), kao institucija kojoj je poverena obuka sudija i tužilaca. U pravnom smislu, Institut za pravosuđe je osnovan tek 2003. godine, kroz Administrativno uputstvo UNMIK-a 2003/31, kao nadležni organ za pružanje kontinuiranog pravnog obrazovanja za sudije i tužioce na dužnosti.

Od tog vremena, KIP je prošao kroz nekoliko promena u svom mandatu. Godine 2006. je donet novi Zakon o Institutu za pravosuđe Kosova koji (ponovno) uspostavlja Institut za pravosuđe sa novim mandatom koji takođe uključuje njegove odgovornosti za koordinaciju potreba za i) stručnom obukom sudija i tužilaca na Kosovu, i ii) za izbor i obuku kandidata za sudije i tužioce. Ovim zakonom, KIP je bio organ koji je vršio izbor kandidata za sudije i tužioce, a zatim i njihovu obuku.

Ovim zakonom je bilo utvrđeno da KIP vrši izbor *"kandidati za funkciju sudije ili tužioca biraju se na osnovu javnog i otvorenog konkursa putem kojeg oni se podvrgnu pripremnog ispita za sudije i tužioce. Lice može biti izabrano za kandidata za sudiju ili tužioca samo ako položi pripremini ispit za sudiju i tužioca. Radno iskustvo i rezultat položenog pravosudnog ispita takođe mogu se uzeti u obzir pri izboru kandidata za funkciju sudije ili tužioca."*

KIP je takođe bio odgovoran za obuku sudskog i tužilačkog osoblja po potrebi.

Trenutno, glavna institucija ovlašćena za pružanje obuke je Akademija pravde, osnovana Zakonom 05/L-095 o Akademiji pravde, koja obavlja sledeće funkcije:

- izrađuje programe obuke i organizuje obuke za sudije i državne tužioce u skladu sa važećom zakonskom regulativom;
- razvija proces procene potreba za obukom kroz mehanizme definisane od strane Akademije, i na osnovu zahteva Sudskog saveta Kosova, Tužilačkog saveta Kosova;
- organizuje obuke za sudsko i tužilačko administrativno osoblje, nakon prethodne koordinacije potreba za obukom sa SSK-a i TSK-a, u skladu sa zakonima na snazi;
- može da organizuje kontinuirano stručno usavršavanje za državne advokate, advokate, notare, privatne izvršitelje, posrednike, stečajne upravnike, kao i druga zanimanja na osnovu ocena Akademije, prema zahtevima nadležnih institucija;
- razvija i sprovodi programe obuke u saradnji sa SSK i TSK, Komorama slobodnih profesija ili relevantnim institucijama;
- vodi podatke o obukama i programima koji se realizuju na Akademiji u skladu sa važećom zakonodavstvom;
- uspostavlja i održava saradnju sa domaćim institucijama i sličnim stranim institucijama u vezi sa poslovima koje obavlja, uključujući profesionalne prakse i programe razmene;
- vrši analize, istraživanja i saraduje sa naučnim institucijama;
- obavlja izdavačke delatnosti u ispunjavanju mandata za potrebe pravosudnog i tužilačkog sistema i slobodnih profesija;
- obavlja i druge poslove utvrđene zakonom i drugim aktima Akademije.

Zakonom o Akademiji pravde, kao i u skladu sa paketom zakonskih reformi pravosuđa i tužilaštva iz 2013. godine, Akademija više nije nadležna za organizovanje prijemnog ispita za kandidate za sudije i tužioce, već samo za razvijanje inicijalne obuke sudija i tužilaca, a koja komponenta će biti i dalje razrađena u ovom koncept dokumentu.

Pored toga, ovim zakonom su dodata pravna slobodna zanimanja kao potencijalni nosioci koji mogu dobiti usluge obuke od Akademije, kao što su: državni advokati, advokati, notari, privatni izvršitelji, posrednici i stečajni upravnici.

1.1.2 PITANJA KOJA ZAHTEVAJU DISKUSIJU

Trenutno, Akademija pravde ima svoj Odbor koji čine² predstavnici pravosudnog i tužilačkog sistema kao i predstavnik Ministarstva pravde, a vodi ga direktor. Pravna akademija odgovara Skupštini.

Tokom 2021. godine, Akademija pravde je obezbedila stalnu obuku za xxx sudija i xxx tužilaca, dok je početnu obuku obezbedila za xx sudija i xx tužilaca.

Uprkos veoma niskom budžetu i ograničenim ljudskim resursima, Akademija je uspešno odgovorila na zahteve i potrebe koje proizilaze iz pravosudnog i tužilačkog sistema.

Međutim, neka pitanja koja su se pokazala kao diskutabilna i koja ovaj Koncept dokument adresira, su i dedukcija čestih promena koje su učinjene normativnom okviru koji je regulisao pravni status Akademije, pitanja koja se odnose na vodeće organe Akademije i njeno osoblje, kao i principi za obuku, uključujući pitanja vezana za početnu obuku, kontinuiranu i specijalizaciju, kao i pitanja sa trenerima i mentorima, znaci sve će biti tretirana u ovom koncept dokumentu.

1.2. SPROVOĐENJE ACQUIS-a EU I MEĐUNARODNIH STANDARDARDA

Tokom procesa funkcionalnog pregleda sektora pravde, o delu obuke se naširoko raspravljalo i tamo su opširno razrađene najbolje prakse i standardi u vezi sa obukom sudija i tužilaca.

Kada se govori o obuci u pravosuđu, opšte je poznato da u Evropi ne postoji jedinstven model za obuku sudija i tužilaca. Iako postoje minimalni standardi uspostavljeni od strane raznih evropskih institucija i organizacija, nažalost, Kosovo nije uspelo da postane

² Tri (3) člana imenuje SSK i to, jedan (1) sudija iz Osnovnog suda, jedan (1) iz Apelacionog suda i jedan (1) iz Sekretarijata SSK, 3 (tri) člana imenuje TSK i to, jedan (1) tužilac iz Osnovnog tužilaštva, jedan (1) iz Apelacionog tužilaštva i jedan (1) iz Sekretarijata TSK i jedan (1) član imenovan od strane Ministarstva pravde.

punopravan član organizacija koje imaju odlučujuću i kritičnu ulogu u postavljanju nivoa standarda, uključujući i u oblasti obuke kao što je Savet Evrope (KKES i KKPE) i EMSO.

Međutim, evropski i međunarodni standardi definisani brojnim zvaničnim dokumentima ističu princip nezavisnosti Institucije za pravosudnu obuku.

Ovaj koncept dokument će razmatrati ove standarde oličene u različitim dokumentima i identifikovaće delove koji se još uvek mogu adresirati u okviru konteksta Kosova.

Ujedinjene nacije

Na međunarodnom nivou, jedan od najvažnijih dokumenata je Osnovni principi nezavisnosti pravosuđa koje je odobrila Generalna skupština UN,³ gde se konkretno u članu 10 ovih principa navodi da „Lica izabrana za sudske funkcije moraju biti osobe sa integritetom i veštinama i sa odgovarajućom obukom ili sa odgovarajućim kvalifikacijama iz prava.”

Savet Evrope

Na evropskom nivou, najvažniju ulogu u promovisanju nezavisnosti institucija za obuku za nosioce pravosudnih funkcija i potrebe za obukom ima Savet Evrope.

Savet Evrope, kroz nekoliko instrumenata, zahteva od država da uspostave i održe institucionalnu nezavisnost pravosudnih organa. Ovo je i **Preporuka Saveta Evrope (2010)12**⁴, koja kaže da „**Nezavisni organ** mora da obezbedi, uz punu usaglašenost sa autonomijom obrazovanja, da programi početne obuke i stručnog usavršavanja da ispunjavaju zahteve transparentnosti, kompetentnosti i nepristrasnosti u sudske funkcije.”

³ Osnovni principi za nezavisnost pravosuđa usvojeni rezolucijama 40/32 Generalne skupštine UN od 29. novembra 1985. i 40/146 od 13. decembra 1985, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/independencejudiciary.aspx>

⁴ CM/Rec (2010)12, odobren od Komiteta ministara 17. novembra 2010. godine, tačka 57.

Princip III-1a Preporuke Saveta Evrope R (94) 12 Komiteta ministara ⁵ za države članice o nezavisnosti, efikasnosti i ulozi sudije zahteva “[...] da obezbedi prave uslove koji će omogućiti sudijama da rade efikasno i, posebno, zapošljavanjem dovoljnog broja sudija i pružanjem odgovarajuće obuke, kao što je praktična obuka u sudovima i, kada je to moguće, sa drugim organima i autoritetima, pre imenovanja i tokom njihove karijeru. Takva obuka treba da bude besplatna za sudiju, a posebno treba da se odnosi na najnovije zakonodavstvo i sudsku praksu. Kada je prikladno, obuka treba da uključi studijske posete evropskim i stranim vlastima i na sudovima”

Poglavlje VI (Obuka) Preporuke EK CM/Rec (2010)12 koju je Komitet ministara⁶ odobrio 17. novembra 2010. takođe navodi da:

56. Sudijama treba obezbediti početnu teorijsku i praktičnu i stalnu obuku koju u potpunosti finansira država. Ovo treba da obuhvati ekonomska, socijalna i kulturna pitanja koja se odnose na vršenje pravosudnih funkcija. Intenzitet i trajanje takve obuke treba odrediti u svetlu prethodnog profesionalnog iskustva.

57. Nezavisni organ mora osigurati, uz punu usaglašenost sa autonomijom obrazovanja, da programi početne obuke i stručnog usavršavanja ispunjavaju zahteve otvorenosti, kompetentnosti i nepristrasnosti u pravosudnim funkcijama.

Evropska povelja o statusu sudija predstavlja još jednog fundamentalnog dokumenta koji postavlja određene standarde i služi kao osnova za svaku novu demokratiju da se pridržava svojih minimalnih zahteva. Ona je sastavljena da pokrije sve glavne komponente razvoja karijere kao što su zapošljavanje, obuka, karijera i odgovornosti sudija, kao i disciplinski sistem koji njima upravlja.⁷

Povelja formuliše „pravo sudije za obuku za vreme službe“, konkretno on ili ona moraju imati redovan pristup kursevima obuke koji se organizuju o javnom trošku, koji imaju za cilj da osiguravaju da sudije mogu da održe i unaprede svoje tehničke, društvene i kulturne veštine. Država mora osigurati da takvi programi obuke budu organizovani na način da se poštuju uslovi navedeni u stavu 2.3, koji se odnose na ulogu nezavisnog organa iz stava 1.3, kako bi se garantovala adekvatnost sadržaja kurseva obuke, i u funkcionisanju

⁵<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804c84e>

⁶ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805afb78

⁷ <https://rm.coe.int/16807473ef>

organa koji realizuju ovakve kurseve, prema kriterijumima bez predrasuda, kompetentnosti i nepristrasnosti.⁸

Mišljenje 4 Konsultativne komisije evropskih sudija⁹ (KKES) o obuci predstavlja jedan drugi izvorni dokument na evropskom nivou kada govorimo o odgovarajućoj početnoj obuci i stručnoj obuci za sudije. Ovaj dokument postavlja osnovu za zemlje članice EK i države koje imaju za cilj članstvo da se pridržavaju njenih minimalnih standarda prilikom regulisanja, implementacije i zaštiti ovih preduslova vezanih za profesionalizam sudija, kako je definisano u ovom Mišljenju:

“ obuka je neophodan uslov da bi se pravosuđe uvažavalo i da bi zaslužilo poštovanje. Poverenje koje građani polažu u pravosudni sistem biće ojačano ako sudije imaju duboko i raznovrsno znanje koje se proteže izvan tehničke oblasti zakona na oblasti od značajne društvene brige, kao i u sudnici i u lične veštine i razumevanje što njima omogućava da upravljaju predmetima i da se suočavaju sa svim uključenim licima na odgovarajući i osetljiv način. Najkraće rečeno, obuka je neophodna za objektivno, nepristrasno i kompetentno obavljanje sudijskih funkcija i za zaštitu sudija od nepravednih uticaja.”

Osim toga, u ovom Mišljenju se navodi da *“Da bi se obezbedila pravilna podela uloga, isti autoritet ne bi trebalo da bude direktno odgovoran i za obuku i za disciplinsko kažnjavanje sudija. KKES stoga preporučuje da, pod nadležnošću pravosuđa ili drugog nezavisnog autoriteta, obuku treba poveriti posebnom nezavisnom telu sa sopstvenim budžetom, koje će na taj način biti u stanju, u konsultaciji sa sudijama, da izradi programe obuke i obezbedi njihovo sprovođenje.”* Kosovo je pouzdano primenila ovaj kriterijum osnivajući najpre KIP, a kasnije AP kao njegovog naslednika.

Tačka 12 ovog Mišljenja poziva sve zemlje da obuku učine sastavnim delom zakonodavstva koje reguliše status sudija. Treba napomenuti da Kosovo nema jedinstven zakon koji reguliše prava, odgovornosti i obaveze sudija i tužilaca, ali umesto toga ih reguliše kroz zakonske odredbe koje su raspoređene u pravosudnom paketu zakona.¹⁰ Štaviše, ovi zakoni govore jednostavno o početnoj obuci novoimenovanih sudija i tužilaca, a prećutkuju i sadrže nula odredbi o stručnom usavršavanju.

⁸ Ibid.

⁹ Konsultativni savet evropskih sudija (KSES), mišljenje br. 4 (2003) o početnoj obuci i za vreme službe za sudije

¹⁰ Zakon o sudovima, Zakon o Sudskom savetu Kosova, Zakon o Tužilačkom savetu Kosova, Zakon o državnom tužiocu.

Mišljenje (tačke 14 i 15) dalje naglašava važnost „[...] nezavisnosti i sastava odgovornog organa za obuku i njen sadržaj“. Ovo proizilazi iz opšteg principa nezavisnosti pravosuđa [kao i] očuvanja nezavisnosti organa odgovornog za izradu plana i programa i odlučivanje o tome koju obuku treba obezbediti.”

Sa aspekta pravnog statusa Akademije pravde, Mišljenju dalje pominje

16. *Pravosuđe bi samo trebalo da igra veliku ulogu u sebi ili da bude odgovorno za organizovanje i nadzor obuke. Stoga, i u skladu sa preporukama Evropske povelje o statutu sudija, KKES se zalaže da ove odgovornosti, u svakoj zemlji, budu poverene, ne Ministarstvou pravde ili bilo kom drugom organu koji odgovora zakonodavnoj ili izvršnoj vlasti. , već samog pravosuđa ili nekom drugom nezavisnom organu...*

17. *Da bi obezbedio pravilno razdvajanje uloga, isti organ ne bi trebalo da bude direktno odgovoran i za obuku i za disciplinovanje sudija. Stoga, KKES preporučuje da, pod nadležnošću pravosuđa ili drugog nezavisnog tela, obuku treba poveriti posebnoj autonomnoj instituciji sa sopstvenim budžetom, koja je na taj način u mogućnosti da, u konsultaciji sa sudijama, izrađuje programe obuke i obezbedi njihovu implementaciju.*

Druge važne preporuke za kontekst Kosova, iako nisu obavezne, odnose se na razgraničenje između imenovanja i obuke. Mišljenje (tačke 18. i 19.) utvrđuje da institucija nadležna za obuku ne treba da bude direktno odgovorna za imenovanje ili unapređenje sudija.

18. *Oni koji su odgovorni za obuku takođe ne bi trebalo da budu direktno odgovorni za imenovanje ili unapređenje sudija. Ako je pomenuti organ (tj. komisija za pravosudnu službu) u Mišljenju br. 1 KKES, st. 73 (3), 37 i 45, nadležan za obuku i imenovanje ili unapređenje, mora se obezbediti jasno razdvajanje između njegovih odgovornih ogranaka za ove zadatke.*

19. *U cilju zaštite institucije od neprikladnog spoljnog uticaja, KKES preporučuje da rukovodeće osoblje i trenere institucije imenuje pravosuđe ili drugi nezavisni organ nadležan za organizaciju i nadzor obuka.”*

Što se tiče početne obuke, Mišljenje KKES preporučuje:

28. S obzirom na raznolikost sistema za obuku sudija u Evropi, KKES preporučuje:

- i. da svi oni koji su imenovani na sudijske funkcije moraju imati ili steći, pre početka obavljanja dužnosti, sveobuhvatno poznavanje domaćeg i međunarodnog materijalnog prava i procedura;
- ii. da o konkretnijim programima obuke za obavljanje sudijske profesije odlučuje organ nadležan za obuku, i od samih trenera i sudije;

iii. da ovi teorijski i praktični programi ne bi trebalo da budu ograničeni na tehnike u čisto pravnim oblastima, već bi takođe trebalo da uključuju etičku obuku i uvod u druge oblasti značajne za pravosudnu delatnost, kao što su upravljanje predmetima i sudska administracija, informaciona tehnologija, strani jezici, društvene nauke i alternativno rešavanje sporova (ARS);

iv. ta obuka treba da bude pluralistička kako bi se garantovala i ojačala širina gledišta sudije;

v. da, u zavisnosti od postojanja i trajanja prethodnog profesionalnog iskustva, obuka treba da bude dugotrajna kako bi se izbeglo da to bude samo pitanje formalnosti.

Program početne obuke je redizajniran 2016. godine od strane bivšeg KIP-a, u saradnji sa Savetima, kako bi se odrazile nove promene u zakonodavstvu koje zahtevaju početnu obuku za imenovane sudije i tužioce.¹¹

Još jedna bitna komponenta u karijeri sudija i tužilaca tiče se stručnom usavršavanjem.

Drugi važan aspekt obuhvaćen ovim Mišljenjem tiče se kvaliteta trenera, gde se kaže da je „važno da obuku sprovode sudije i stručnjaci u svakoj disciplini. Treneri treba da budu odabrani među najboljima u svojoj profesiji i pažljivo odabrani **od strane organa odgovornog za obuku**, uzimajući u obzir njihovo znanje o predmetu koji se predaje, kao i njihove nastavne veštine.” Međutim, ovaj deo je malo kritičan u kontekstu Kosova i ovaj koncept dokument će kasnije detaljnije raspravljati o kvalitetu trenera, odnosno o pitanjima koja su nastala kao rezultat entiteta koji vrši njihov izbor.

Još jedna bitna komponenta u karijeri sudija i tužilaca tiče se stručnom usavršavanjem.

Mišljenje daje neke preporuke da bi, normalno, obuka trebalo da se zasniva na dobrovoljnom učešću sudija i da bi trebalo da postoji obavezna obuka tokom službe samo u posebnim slučajevima; na primer (ako tako odluči sudstvo ili drugi nadležni organ) kada se sudija imenuje na novu funkciju ili drugu vrstu posla ili funkcije, ili u slučaju suštinskih promena u zakonodavstvu.

Osim obavezne obuke za sudije, kao što je gore pomenuto, Kosovo poštuje preporuke koje su tamo iznete, iako ima prostora za poboljšanje.

¹¹ Pre prezentacije izmena u Zakon o sudovima i Zakon o državnom tužiocu, KIP je bio nadležan za regrutovanje kandidata za sudije i tužioce, što se smatrao neustavnim pošto Ustav predviđa da Saveti imaju prerogativ za regrutovanje.

Mišljenje *KKES* takođe pokriva jedan od najranjivijih segmenata stručnog usavršavanja sudija, tačnije ocenjivanje obuke, nudeći sledeće preporuke:

42. Iz onoga što je gore rečeno, *KKES* preporučuje:
 - i. da bi programi i metode obuke trebalo da se podvrgnu čestih ocenjivanja organa nadležnih za obuku u pravosuđu;
 - ii. da, u principu, učešće u inicijativama za obuku sudija ne bi trebalo da se podvrgnu ocenjivanja kvaliteta; njihovo sopstveno učešće, posmatrano objektivno, može se ipak uzeti u obzir za profesionalno ocenjivanje sudija;
 - iii. da kvalitativni učinak polaznika obuke ipak treba ocenjivati, ako je takvo ocenjivanje neophodna zbog činjenice da je, u nekim sistemima, početna obuka faza u procesu regrutovanja.

Drugi važan dokument *KKES* je i **Mišljenje #13 *KKES*, Nezavisnost, odgovornost i etika tužilaca**.¹² Preporuka *KKES* zahteva da „zemlje članice, uz obezbeđivanje poštovanja rodne ravnoteže, moraju da obezbede da se **tužioc**i biraju na osnovu njihovih veština i moralnih i etičkih vrednosti, i da dobiju **adekvatnu početnu obuku i stručno usavršavanje** kako bi obavljali funkciju samostalno, nepristrasno, odgovorno i sa punom poštovanjem etičkih standarda. Oni treba da omoguće pružanje relevantnih informacija i saveta tužiocima o ovim pitanjima.”

OEBS

Preporuke Kijeva iz 2010. o nezavisnosti pravosuđa u istočnoj Evropi, južnom Kavkazu i centralnoj Aziji, posebno tačke 19 i 20:

“ Poboljšanje specijalne obuke sudija

19. Tamo gde su škole za sudije deo procedure izbora, one treba da budu nezavisne od izvršne vlasti. Programi obuke treba da se fokusiraju na ono što je potrebno u pravosudnoj službi i da dopune univerzitetsko obrazovanje. One trebalo bi da obuhvataju aspekte etike, veštine komunikacije, sposobnost rešavanja sporova, veštine upravljanja i veštine pravnog pisanja. Kada postoji Sudski savet, on može da donosi preporuke za pravno obrazovanje sudija. Ovo uključuje specifikaciju relevantnih veština i savete za kontinuirano obrazovanje sudija.

¹² <https://rm.coe.int/opinion-13-ccpe-2018-2e-independence-accountability-and-ethics-of-pros/native/1680907e9d>

20. Posebnu obuku kao što je pomenuto u stavu 19 trebalo bi obezbediti i predstavnicima drugih pravnih profesija koji se priključe pravosuđu.”

Međunarodna organizacija za pravosudnu obuku (IOJT)

Izjava o principima pravosudne obuke iz 2017. godine, posebno o Principu 2:

“ Princip 2. Da bi sačuvali nezavisnost pravosuđa, pravosuđe i institucije za obuku u pravosuđu treba da budu odgovorne za izradu, sadržaj i pružanje pravosudne obuke.

Nezavisnost pravosuđa zahteva slobodu od neprimerenog ili neprikladnog uticaja na obuku sudija. S obzirom na to da seminari i resursi, kao što su knjige, imaju potencijal da utiču na ponašanje i odluke sudija, sadržaj i pružanje pravosudne obuke treba da se obezbedi bez nepotrebnog ili neprimerenog uticaja od bilo kog subjekta koji može imati koristi, uključujući autoriteta finansiranja, zakonodavce, državne čelnike, politički i finansijski moćni i drugi.”

Evropska unija

Na nivou Evropske unije, jedan od dokumenata koji zahteva pažnju je Zaključci Saveta „Obuka pravnih praktičara: suštinsko sredstvo za konsolidaciju *acquis* EU”.¹³ Iako Kosovo nije obuhvaćeno ovim Zaključkom Saveta, neki od zahteva definišu teorije koje bi bile od interesa za Kosovo zbog njegovog ulaganja u proces evropskih integracija; posebno zahtev da se „[sistematski integriše obuka o zakonima EU i posebno u Povelji Evropske unije o osnovnim pravima [...]]”

Evropska mreža za obuku u pravosuđu (EJTN) je osnovna platforma i pokretač za obuku i razmenu znanja evropskog pravosuđa. Kreira standarde i nastavne planove i programe obuke, koordinira pravosudne razmene i programe obuke, širi stručnost u obuci i promovise saradnju između pravosudnih institucija EU. Kao takva, to je bogata platforma i sadrži mnogo informacija o najboljim praksama obuke među svojim članovima.¹⁴

EJTN je 2016. godine usvojio 9 principa pravosudne obuke ¹⁵

¹³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG1211\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG1211(01)&from=EN)

¹⁴ <http://www.ejtn.eu/Resources/Good-judicial-training-practices/>

¹⁵ https://www.ejtn.eu/PageFiles/15756/Judicial%20Training%20Principles_EN.pdf

EJTN je pripremio i objavio seriju priručnika i metodoloških instrumenata gde se sumiraju dobre prakse država članica EU, kao što su Vodič za metode pravosudne obuke za ocenjivanje praksi pravosudne obuke i EJTN Priručnik o metodologiji pravosudne obuke u Evropi i druge.¹⁷

1.3 Države u regionu

Što se tiče zakonodavstva država u regionu, većina njih je posebnim zakonima regulisala pitanje specijalizovanih institucija za pružanje usluga obuke sudija i tužilaca.

Deo u nastavku ću dati dodatne informacije u vezi sa pravnim statusom ovih institucija, organima upravljanja, kao i o vrsti obuke koju nude.

Albanija

Republika Albanija je regulisala pitanje obuke sudija i tužilaca Zakonom br. 115/2016 za organe upravljanja pravosudnim sistemom.¹⁸ VI deo ovog zakona reguliše pitanja u vezi sa Školom za magistraturu.

U pogledu statusa Magistarske škole, Zakonom je utvrđeno da Magistarska škola uživa administrativnu, akademsku i finansijsku autonomiju za ostvarivanje ciljeva i zadataka utvrđenih ovim zakonom. Zakon ne definiše kome Magistarska škola izveštava.

Što se tiče organa upravljanja, Magistarska škola ima Upravni savet, direktora škole, Pedagoško veće i Disciplinsku komisiju.

Sastav Upravnog saveta je sledeći:

- a) Predsednik Višeg suda, koji istovremeno obavlja i funkciju predsednika Upravnog saveta;

¹⁶http://ëëë.ejtn.eu/PageFiles/17381/EJTN_JTM%20Guidelines%20for%20Evaluation%20of%20judicial%20Training%20Practices%20Handbook%202017.pdf

¹⁷ http://www.ejtn.eu/Documents/EJTN_JTM_Handbook_2016.pdf

¹⁸ <https://www.magjistratura.edu.al/sq/korniza-ligjore>

- b) Generalni tužilac, koji istovremeno obavlja i funkciju potpredsednika Upravnog saveta;
- c) Predsednik Visokog sudskog saveta;
- ç) Predsednik Visokog saveta tužilaštva;
- d) sudiju i iskusnog tužioca, koje imenuje, u zavisnosti od slučaja, odnosno od generalnog skupa svih sudija i tužilaca. Članovi izabrani iz reda sudija i tužilaca ne mogu istovremeno biti članovi Visokog saveta sudstva niti članovi Visokog saveta tužilaštva;
- dh) dva predstavnika koje imenuje ministar pravde;
- e) Glavni državni advokat;
- ë) Predsednik Nacionalne advokatske komore;
- f) predstavnik Ministarstva prosvete i sporta, sa izuzetnim iskustvom u pravnoj oblasti;
- g) Direktor Magistarske škole;
- gj) odgovorni za početnu i kontinuiranu obuku, kao i dva interna predavača Magistarske škole;
- h) dva studenta iz različitih akademskih godina izabrana tajnim glasanjem iz skupštine kandidata za magistraturu koji pohađaju početnu obuku.

Mandat članova Upravnog saveta, osim članova po funkciji, traje četiri (4) godine bez prava ponovnog izbora. Ovaj mandat im prestaje u slučajevima kada više ne obavljaju funkciju ili dužnost koja motiviše njihovo imenovanje za članove Saveta.

Što se tiče obuke, Magistarska škola pruža početne obuke za kandidate za sudije, tužioce i državne advokate, kao i kontinuirane obuke za sudije i tužioce. Treba napomenuti da u Republici Albanije kandidati za sudije i tužioce prolaze dug program obuke od tri (3) godine pre nego što budu imenovani ukazom za sudije ili tužioce.

Severna Makedonija

Republika Severna Makedonija ima rešeno pitanje obuke sudija i tužilaca Zakonom o Akademiji za sudije i javne tužioce,¹⁹ kojim se osniva Akademija za sudije i javne tužioce kao javna ustanova za prijem i stručno usavršavanje kandidata za sudije i javne tužioce, kontinuirano usavršavanje i unapređenje profesionalizma sudija i javnih tužilaca,

¹⁹ <https://jpacademy.gov.mk/wp-content/uploads/2021/07/ligji-agjpp-nr.-20-nga-2015.pdf>

kontinuirano usavršavanje stručnih službi u pravosuđu i javnom tužilaštvu, usavršavanje subjekata koji učestvuju u sprovođenju zakona iz oblasti jurisprudencije.

U pogledu pravnog statusa, Zakon daje funkcionalnu nezavisnost Akademiji, međutim, definiše Ministarstvo pravde kao instituciju koja nadgleda sprovođenje odredaba Zakona o Akademiji.

Upravni savet je organ upravljanja Akademije i sastoji se od devet (9) članova, od kojih četiri (4) predlaže Sudski savet Republike Makedonije, a četiri (4) ostalih predlaže savet javnih tužilaca Republike Makedonije. A poslednjeg člana imenuje ministar pravde iz reda vodećih administrativnih službenika u Ministarstvu pravde.

Od Sudskog saveta imenuju se po jedan član iz reda sudija Vrhovnog suda Republike Makedonije, iz apelacionih sudova, iz osnovnih sudova, kao i član Upravnog suda ili Vrhovnog upravnog suda.

Iz Saveta javnih tužilaca Republike Makedonije imenuju se po jedan član iz reda javnih tužilaca u Državnom javnom tužilaštvu Republike Makedonije, iz viših javnih tužilaštava, iz osnovnih javnih tužilaštava i od Osnovnog javnog tužilaštva za gonjenje organizovanog kriminala i korupcije.

U radu Upravnog saveta bez prava glasa učestvuje i direktor Akademije.

U pogledu obuke, Akademija organizuje početnu i kontinuiranu obuku. Za kandidate za sudije i tužioce organizuje se početna obuka, a njihovo ocenjivanje sprovodi Akademija. Broj polaznika početne obuke utvrđuje Sudski savet i on javnih tužilaca.

Po sticanju statusa polaznika početne obuke na Akademiji, polaznik zasniva radni odnos na određeno vreme na Akademiji za period sprovođenja početne obuke do izbora kandidata za sudiju, odnosno javnog tužioca, za sudiju u osnovnom sudu, odnosno za javnog tužioca u osnovnom javnom tužilaštvu. Za vreme trajanja radnog odnosa iz stava (1) ovog člana, kandidat za sudiju ili javnog tužioca ima pravo na zaradu višeg sudskog savetnika u osnovnom sudu i druge naknade zarade u skladu sa zakonom. Ukoliko kandidat odustane ili prekine obuku tokom početne obuke, dužan je da nadoknadi troškove i druge naknade za svoju obuku po obračunu koji utvrđuje Akademija.

Srbija

I Srbija je usvojila Zakon o Akademiji pravde²⁰, kojim se utvrđuje da je osnivač Akademije pravde Republika Srbija i da uživa svojstvo pravnog lica. Ministarstvo pravde vrši nadzor nad sprovođenjem odredaba Zakona o Akademiji pravde.

Organi upravljanja Akademije su Upravni savet, direktor i Programski savet.

Upravni savet je organ koji rukovodi Akademijom i sastoji se od devet (9) članova, četiri (4) člana koje imenuje Visoki Sudski Savet iz reda sudija; dva (2) člana koje imenuje Savet Državnog tužioca iz reda tužilaca i tri (3) člana koje imenuje Vlada, od kojih jedan je državni sekretar u Ministarstvu pravde zadužen za stručno usavršavanje pravosudnog osoblja i jedan iz osoblja Akademije.

Članovi Visokog saveta sudstva i Državnog saveta tužilaca ne mogu biti članovi Upravnog saveta.

U pogledu obuke, Akademija pravde pruža početnu obuku za kandidate za sudije i tužioce i vrši njihovo ocenjivanje, kao i kontinuirane obuke za sudije i tužioce.

Korisnik inicijalne obuke zapošljava se na Akademiji na period od 30 meseci, dok sud, odnosno javno tužilaštvo, u kome će korisnik početne obuke, završava početnu obuku. Korisnik početne obuke ima zaradu u iznosu od 70% osnovne zarade sudije osnovnog suda, za vreme trajanja radnog odnosa na Akademiji na određeno vreme i pohađanje početne obuke smatra se radnim iskustvom u pravnoj struci.

Po završetku početne obuke, korisnik obuke je dužan da konkuriše za sudiju prekršajnog, odnosno osnovnog suda, odnosno zamenika osnovnog javnog tužioca.

²⁰ <https://www.paragraf.rs>

Hrvatska

Republika Hrvatska ima Zakon o Akademiji pravde²¹, kojim osniva Akademiju pravde. Osnivač Akademije je Republika Hrvatska, a prava i dužnosti osnivača vrši Vlada Republike Hrvatske preko Ministarstva pravde. Tako i ovde ispada da Ministarstvo pravde na izvestan način nadzire Akademiju pravde.

Organi upravljanja Akademijom su Upravni savet, direktor i Programski savet.

Akademijom upravlja Upravni savet i čini je pet stalnih članova i dva člana koji se imenuju na period od četiri godine.

Pet (5) stalnih članova Upravnog saveta su: i) predsednik Vrhovnog suda, ii) glavni državni tužilac, iii) predsednik Sudskog saveta, iv) predsednik saveta Državnog tužilaštva, i v) ministar pravde.

U međuvremenu, dva (2) člana Upravnog saveta koji se imenuju na četvorogodišnji mandat su, jedan (1) predstavnik profesora Univerziteta pravnih nauka i jedan (1) predstavnik zaposlenih u Akademiji.

Što se tiče početnih obuka, u okviru Akademije je osnovana i Državna škola za državne službenike u pravosudnom sistemu, koju moraju pohađati lica primljena u državnu službu u bilo kojoj instituciji sistema pravosuđa. Ovaj program obuke traje tri (3) godine i po završetku mogu konkurisati za nosioce pravosudnih funkcija. Škola se završava uspešnim polaganjem završnog ispita. Završnom ispitu u Školi mogu se podvrgnuti i lica koja nisu pohađala školu i koja su radila u pravnim poslovima najmanje četiri godine nakon polaganja pravosudnog ispita.

Akademija takođe pruža kontinuiranu obuku za sudije i tužioce. Zakonom je utvrđeno da je program i stručno usavršavanje nosilaca pravosudnih funkcija strukturiran na taj način da je, kao pravilo, pravna materija u okviru godišnjeg programa stručnog usavršavanja zastupljena sa 40%, moduli sa interdisciplinarnom tematikom sa 30% i podizanje socijalnih i praktičnih veština za 30%.

²¹ [Zakon o Pravosudnoj akademiji - Zakon.hr](#)

1.4 Okvir politika i zakonodavstva Kosova

U Republici Kosova postoji nivo normiranja u vezi sa pravosudnom obukom i drugim pitanjima vezanim za izgradnju kapaciteta. Ovaj pravni okvir, koji je predmet razrade i u donjoj tabeli, sastoji se od sledećih pravnih akata:

1. *Zakon o Akademiji pravde*
2. *Zakon o sudovima*
3. *Zakon o Sudskom savetu Kosova*
4. *Zakon o državnom tužiocu*
5. *Zakon o Tužilačkom savetu Kosova*
6. *Zakon o advokaturi*
7. *Zakon o notarstvu*
8. *Zakon o izvoršnom postupku*
9. *Zakon o posredovanju*
10. *Zakon o stečaju*
11. *Zakon o državnoj upravi i samostalnim agencijama*
12. *Zakon o Privrednom sudu*
13. *Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca*

Figura 2: Relevantni dokumenti politika, zakoni i podzakonski akti

Dokument politika, zakon ili podzakonski akt	Veza sa Službenim listom	Državna(e) institucija(e) odgovorne(a) za sprovođenje	Uloga i dužnosti institucije(a)
Zakon o Akademiji pravde	https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=13318	Akademija pravde (AP)	AP izrađuje programe obuke i organizuje obuku za sudije i državne tužioce, za sudsko i tužilačko administrativno osoblje, i može da organizuje kontinuirane stručne obuke za državne advokate, advokate, notare, privatne izvršitelje, posrednike, stečajne upravnike, kao i druge profesije na osnovu ocene Akademije, prema zahtevima nadležnih institucija.
Zakon o sudovima	https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18302	SSK, Sudovi Kosova	<p>Zakon o sudovima utvrđuje da početnu obuku organizuje i sprovodi AP za sudije koje, nakon što ih imenuje predsednik Kosova, prolaze početnu obuku.</p> <p>U ovom zakonu je takođe navedeno da će se imenovane sudije ocenjivati nakon rezultata početne obuke, u skladu sa relevantnim odredbama ovog zakona.</p> <p>Dalje, ovaj zakon ne govori o kontinuiranim obukama sudija.</p>
Zakon o Sudskom savetu Kosova	https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18335	SSK	Zakon o Sudskom savetu Kosova definiše nadležnosti SSK-a u vezi sa obukom sudija. Prema ovom zakonu, SSK uspostavlja i nadzire kriterijume za definisanje politika, standarda i uputstava u vezi sa obukom sudija, sudija porotnika i drugog sudskog osoblja i nadzor nad sprovođenjem profesionalne obuke sudija i sudija porotnika.

			Štaviše, ovaj zakon predviđa da SSK, u koordinaciji sa Akademijom pravde, utvrđuje politike, standarde i smernice za regulisanje obuke sudija, sudija porotnika i administrativnog osoblja, uključujući i početnu obuku.
Zakon o državnom tužiocu	https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2710	TSK, Tužilaštva Kosova	Ovim zakonom je propisano da tužioci imaju pravo na odgovarajuću stručnu obuku radi efikasnog obavljanja svojih tužilačkih funkcija, kako je utvrđeno od Saveta. Pored toga, glavni državni tužilac, zajedno sa Savetom, razmatra programe obuke za tužioce i vrši neophodna poboljšanja kako bi se osigurala prikladnost, efikasnost i korisnost.
Zakon o Tužilačkom savetu Kosova	https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18920	TSK, Tužilaštva Kosova	Zakon o Tužilačkom savetu Kosova definiše nadležnosti TSK u vezi sa obukom tužilaca. Prema ovom zakonu, TSK uspostavlja i nadzire kriterijume za definisanje politika, standarda i uputstava u vezi sa obukom tužilaca i drugog osoblja i nadzorom sprovođenja obuke i stručnog usavršavanja tužilaca od strane Akademije ili drugih udruženja ili organizacija za obuku. Štaviše, ovaj zakon predviđa da TSK u koordinaciji sa Akademijom pravde utvrđuje politike, standarde i smernice za regulisanje obuke tužilaca i drugog osoblja tužilaštava.
Zakon o advokaturi	https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8673	Advokatska komora, advokati	Zakon o advokaturi utvrđuje da advokati su dužni da kontinuirano obrazuju i obogaćuju svoja znanja za bavljenje advokaturom u skladu sa opštim aktima Komore.
Zakon o notarstvu	https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8673	MP, Notarska komora	Zakon o notarima daje nadležnost Kancelariji javnih beležnika za organizovanje obuka za notare. Ovim zakonom je propisano da je primarna

	il.aspx?ActID=2595		<p>funkcija Komore organizacija obuke notara i službenika u notarskim kancelarijama.</p> <p>Takođe, ovim zakonom je propisano da je, nakon licenciranja notara, Komora dužna da u roku od deset (10) dana organizuje šestomesečnu obuku za notare. U roku od dva (2) dana po završetku obuke, komora obaveštava Ministarstvo pravde o završetku obuke za notara.</p>
Zakon o izvršnom postupku	https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2870	MP, sudovi, privatni izvršitelji	Zakon o izvršnom postupku utvrđuje način imenovanja i licenciranja privatnih izvršitelja, iako ne postoje posebne odredbe koje sankcionišu kontinuiranu obuku privatnih izvršitelja.
Zakon o posredovanju	https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2592	MP, posrednici	<p>Zakon o posredovanju utvrđuje uslove i način imenovanja posrednika. U pogledu obuke, ovim zakonom je propisano da posrednik može biti svako lice koje je uspešno prošlo obuku za posredovanje, uključujući rešavanje praktičnih slučajeva u okviru obuke i pod nadzorom licenciranog posrednika.</p> <p>Takođe, ovim zakonom je propisano da obuku za posrednike organizuje Ministarstvo pravde.</p>
Zakon o stečaju	https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12664		Ovaj zakon utvrđuje kao jedan od zakonskih kriterijuma za imenovanje za stečajnog upravnika da kandidat mora da ima završenu stručnu obuku za obavljanje poslovnih aktivnosti, njihovo upravljanje ili zatvaranje. Međutim, Zakon ne uspeva da identifikuje organ koji treba da organizuje ovu vrstu obuke.

Zakon o državnoj upravi i samostalnim agencijama	https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18684	Vlada, Skupština,	Ovim zakonom se utvrđuju kriterijumi za osnivanje Izvršne, odnosno Nezavisne agencije kao sastavnog dela Ministarstva.
<i>Zakona o Privrednom sudu</i>	https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=53748	SSK, Privredni sud, Akademija pravde,	Ovim zakonom se utvrđuju ovlašćenja predsednika Privrednog suda u vezi sa obukom osoblja, odnosno da predlaže redovan i kontinuirani program pravosudne obuke koji adresira materijalna-pravna dešavanja i relevantne komercijalne prakse. Pored toga, ovim Zakonom se utvrđuju i kriterijumi za obaveznu početnu obuku za sudije koja će trajati dvanaest (12) meseci, od čega će najmanje šest (6) meseci biti posvećeno obaveznoj početnoj obuci za privredno pravo.
<i>Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca</i>	https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18336	SSK, TSK,	Ovim zakonom se utvrđuju slučajevi u kojima SSK i TSK mogu da primoraju bilo kog nosioca sudijske ili tužilačke funkcije pohađanje bilo kakve obuke, kao i definiše kao disciplinski prekršaj situaciju kada sudija ili tužilac ne pohađa kontinuirano, bez razumnog opravdanja, programe obavezne obuke definisane zakonom ili propisima i politikama Saveta.

1.5 Razrada glavnog problema

Pitanja koja se odnose na obuku i podizanje kapaciteta sudija i tužilaca, njihovog stručnog pomoćnog osoblja i slobodnih profesija²², su organizacionog karaktera i među institucionalne saradnje, ali istovremeno zahtevaju tretman sa zakonodavnog aspekta kako bi ova veoma važna oblast pravosudnog sistema dalje unapređuje i da bude sposobna da odgovori na potrebe pravosudnog i tužilačkog sistema kako u pogledu početne obuke tako i u smislu kontinuirane obuke kao i one za specijalizaciju sudija i tužilaca.

1.5.1 Status akademije

Jedno od pitanja o kome se najčešće raspravljalo i pokušavalo da se promeni jeste pravni status Akademije pravde, ali do danas nije bilo održivijeg rešenja.

Sadašnji status Akademije, je organ kojeg osniva Skupština izveštava Skupštini, odnosno Komisija za zakonodavstvo, Mandate, Imunitete, Poslovnik Skupštine i nadzor Agencije za borbu protiv korupcije (Komisija za zakonodavstvo).

Neki od poslednjih pokušaja uključuju prelazak Akademije pravde kao izvršne agencije Ministarstva pravde. Bilo je i predloga i ideja da se isti stavi pod „upravu“ dva saveta, odnosno Sudskog i Tužilačkog saveta.

Pre svega, treba napomenuti da međunarodni i evropski principi i standardi pravosudne obuke zahtevaju da institucija za obuku pravosudnog sistema bude nezavisna od svojih funkcija od izvršne i zakonodavne vlasti, kao i od nadležnih organa za imenovanje i discipliniranje sudija. Budući da je takav zahtev za normativni pravni okvir Kosova, teško je naći lako primenljivo i održivo rešenje, dalje će ovaj koncept dokument razraditi ove predloge kako bi se doprinelo boljem informisanom odlučivanju u vezi sa statusom Akademije pravde.

²² Notari, privatni izvršitelji, posrednici.

Stavljanje Akademije pravde pod izvršnu vlast

Početni predlog da se Akademija premesti kao izvršna agencija u okviru Ministarstva pravde sadrži nekoliko problematičnih pitanja.

Prvo, stavljanje pod okriljem Ministarstva pravde podrazumevalo bi da bi jedna od glavnih komponenta razvoja karijere sudija i tužilaca bila nadležnost izvršne vlasti. Prenošnje ove važne komponente pod Ministarstvo pravde bilo bi u suprotnosti sa ovim zahtevima koji proizilaze iz međunarodnih standarda.

Štaviše, i Zakon o državnoj upravi i nezavisnim agencijama predstavlja pravnu prepreku za funkcionalnost ove ideje. Članom 12. Zakona propisano je da:

1. Izvršna agencija se osniva za obavljanje administrativnih funkcija iz delokruga državne odgovornosti jednog ministarstva ili kabineta premijera, i to:

1.1. sprovođenje zakona, rešavanjem pojedinačnih predmeta i obavljanje upravnih radnji po Zakonu o opštem upravnom postupku;

1.2. prikupljanje poreza, takse, carina, doprinosa ili drugih obaveza i njihovo upravljanje u svrhu za koju su stvorene;

1.3. zaštitu javne bezbednosti vršenjem policijskih ovlašćenja, izdavanjem dozvola, licenci, ovlašćenja i saglasnosti za određene privredne delatnosti i vršenjem inspeksijskog nadzora;

1.4. prikupljanje, obrada i čuvanje podataka i informacija za Vladu;

1.5. zajedničko vršenje unutrašnjih funkcija podrške.

2. Izvršna agencija se osniva zakonom

S obzirom na to da Akademija pravde, kao „*samostalna javna ustanova sa svojstvom pravnog lica*“, ne ispunjava nijednu od tačaka 1.1 do 1.5 da bi opravdala osnivanje ili stavljanje institucije pod bilo koje Ministarstvo.

Akademija pravde u svojoj nadležnosti ima pružanje početne i kontinuirane obuke za sudije i tužioce, a u svojoj nadležnosti nema nijedan deo koji se bavi rešavanjem pojedinačnih predmeta i obavljanjem upravnih radnji u skladu sa Zakonom o opštem

upravnom postupku, odnosno prikupljanje poreza, takse, carina, doprinosa ili drugih obaveza, odnosno zaštitu javne bezbednosti vršenjem policijskih ovlašćenja, davanjem dozvola, licenci, ovlašćenja i odobrenja za određene privredne delatnosti i vršenjem inspeksijskog nadzora.

Samim tim, svaki pokušaj da se Akademija pravde stavi pod okriljem Ministarstva pravde bilo bi kršenje Zakona o državnoj upravi i nezavisnim agencijama.

Stavljanje Pravne akademije pod zakonodavnu vlast

Kao što je već pomenuto, Akademija pravde je organ osnivan od Skupštine i izveštava Skupštini, odnosno Komisiji za zakonodavstvo. Međutim, i ovaj predlog ima zakonsku prepreku. U pogledu osnivanja samostalnih agencija (kako Agencija ima sadašnji status), Zakon o državnoj upravi i samostalnim agencijama (član 38) utvrđuje da:

1. Nezavisne agencije se osnivaju zakonom na osnovu člana 142. Ustava.
2. Nezavisna agencija se može osnovati prema stavu 1. ovog člana, da vrši ovlašćenja koja zajedno ispunjavaju ove uslove:
 - 2.1. nisu deo ovlašćenja izvršne vlasti Vlade prema Ustavu, i
 - 2.2. služe Skupštini za vršenje specijalizovanog parlamentarnog nadzora/kontrole zakonitosti i integriteta u određenim oblastima administrativne delatnosti.

Sa stanovišta ovog zakona proizilazi da se Akademija pravde ne može osnovati kao samostalna agencija u skladu sa članom 142. Ustava, jer oba uslova moraju biti ispunjena u kumulativnom pogledu, da bi se mogla osnovati nezavisna agencija. U slučaju Akademije pravde, dok se prvi uslov ispunjava (stav 2.1 člana 38), problematično pitanje je ispunjenje drugog uslova koji se odnosi na specijalizovani parlamentarni nadzor/kontrolu zakonitosti i integriteta u pojedinim oblastima administrativne delatnosti. U konkretnom slučaju, Akademija pravde ne može da pruži Skupštini nadzorne prerogative ili da vrši parlamentarnu kontrolu zakonitosti i integriteta u pojedinim oblastima administrativne delatnosti.

Ne može se reći da će Akademija pravde omogućiti nadzor Skupštini da se, na primer, kroz obim i kvalitet obuka vidi koliko je uticala na povećanje efikasnosti, odgovornosti i transparentnosti rada sudija i tužilaca posebno i pravosudnog i tužilačkog sistema uopšte.

Stavljanje Akademije pravde pod SSK i TSK

Drugi predlog da Akademijom upravljaju i) dva saveta ili ii) zajednički odbor koji imenuje Sudski savet i Tužilački savet, predstavlja još jedan predlog koji bi trebalo ozbiljnije razmotriti jer između ovog rešenja i gornja dva rešenja.

Početno, praćenje ovog predloga ne izaziva nikakav sukob ni sa jednom pravnom normom na Kosovu, što je jedna od osnovnih pretpostavki za promenu važećeg zakona, u odnosu na druga dva predloga.

Međutim, treba napomenuti da međunarodni i evropski standardi pravosudne obuke zahtevaju da institucija za obuku pravosudnog sistema i) mora da bude nezavisna od svojih funkcija od izvršne i zakonodavne vlasti, kao i ii) od organa u promeni imenovanja i discipliniranja sudija i tužilaca, rešenje između ova dva ograničenja treba pažljivo razmotriti u ovom koncept dokumentu, tako da kakav god budući status imala Akademije pravde, treba da bude što je moguće bliže najboljim međunarodnim standardima i u punoj saglasnosti sa zakonskim normama na snazi.

Preporuka

Čini se da je najprikladnije i najadekvatnije rešenje sa gore navedenim evropskim i međunarodnim standardima, model po kome se Akademija definiše kao:

a) samostalna javna ustanova sa svojstvom pravnog lica osnovana na osnovu člana 142. Ustava,

b) ima sopstveni budžet kojim se upravlja samostalno i u skladu sa zakonom o javnim finansijama i drugim relevantnim zakonima,

c) pod nadzorom jednog Upravnog odbora, koji se sastoji uglavnom od predstavnika pravosudnog sistema, koje imenuje Skupština nakon predloga SSK-a i TSK-a, kao i Ministarstva pravde i Komisije za zakonodavstvo.

Ovakvo rešenje bi takođe bilo u punoj saglasnosti sa oblastima aktivnosti Komisije za zakonodavstvo, mandate, imunitete, Poslovníkom Skupštine i nadzorom Agencije za borbu protiv korupcije, budući da u njenoj nadležnosti je i „razmatranje pravosudnih pitanja na Kosovu“ i da podizanje kapaciteta sudija i tužilaca, kao što je pomenuto na

početku ovog koncept dokumenta, predstavlja jednu od glavnih nadležnosti sudskog i tužilačkog sistema na Kosovu.

1.5.2 Organi upravljanja

Organi upravljanja Akademijom su Upravni savet, Programski savet i Izvršni direktor. Ovaj koncept dokument će razraditi svaki organ posebno, kako bi se istakla neka od pitanja koja zahtevaju hitno rešavanje.

- Upravni savet

Sastav Upravnog saveta je uglavnom adekvatan da garantuje nezavisnost Akademije. Od devet (9) članova, osam (8) su iz pravosudnog sistema: dva (2) po službenoj dužnosti, koji su predsednik Vrhovnog suda i glavni državni tužilac, dok ostalih šest (6) imenuje SSK/TSK odnosno među sudijama na dužnosti, tužiocima i članovima dva sekretarijata, dok jednog (1) člana imenuje ministar pravde.

Ne vidi se potreba za uključivanjem drugih pravnih/pravnih profesija u Upravni savet, pošto su glavne ciljne grupe i dalje sudije, tužiocima i njihovo administrativno pomoćno osoblje. S druge strane, MP koje nadzire druge pravne/pravne profesije može ih legitimno zastupiti u najvišem organu upravljanja Akademije.

Međutim, sporna opcija je povećanje broja članova koje imenuje SSK na četiri (4) i smanjenje broja članova koje imenuje TSK na dva (2), kako bi se postigao standard „većine izabраниh sudija od sudije“ u najvišem organu upravljanja Akademije. Tako bi SSK bila predstavljena od četiri (4) člana, TSK od tri (3) člana, dok bi MP i Skupština Republike po jednog (1) člana.

Takođe, mandat izabраниh članova Upravnog saveta od četiri godine, kako je trenutno definisano, smatra se predugačkim. Sugestivniji bi bio kraći mandat od tri godine bez mogućnosti reizbora ili jedan (1) mandat od dve (2) godine sa mogućnošću reizbora samo na jedan (1) dodatni mandat od dve (2) godine umesto dosadašnjeg modela kako bi se obezbedilo obnavljanje članova Upravnog saveta kao i veća zastupljenost.

Kada je u pitanju izbor sudija i tužilaca od strane oba Saveta, preporučena je otvorena, javna i transparentna procedura, uključujući mogućnost individualne prijave ili nominacije. Možda bi model nominacije trebalo da se sledi iz Komisije za zakonodavstvo.

Štaviše, diskutabilno pitanje predstavlja i autoritet Upravnog odbora za donošenje podzakonskih akta, odnosno one koji imaju jasnu pravnu osnovu za donošenje nekih pravnih akata. Trenutno, Zakon o Akademiji pravde (član 10.1.1.) predviđa da Upravni odbor "odobrava podzakonske akte predviđene ovim zakonom".

Praksa pokazuje da zakon ne može predvideti sve aspekte rada Akademije koje je potrebno regulisati podzakonskim aktima. Na primer, ne postoji Uredba za kontinuiranu obuku jer to nije predviđeno zakonom. Isto važi i za izdavačku delatnost Akademije koja je predviđena zakonom ali bez jasne reference u podzakonskom aktu.

To je razlog zašto Upravnom savetu treba dati ovlašćenje da usvaja druge podzakonske akte neophodne za pravilno funkcionisanje Akademije. Štaviše, ovo je izričito navedeno u Akcionom planu Strategije vladavine prava (Poglavlje I.3) koji predviđa da zakon „daje AP mogućnost da donosi interne regulatorne akte“.

Međutim, ako je novi pristup kosovskih institucija da svaki podzakonski akt mora imati izričitu pravnu osnovu, onda se sugeriše da se Zakonom o Akademiji pravde navedu svi ti akti i rokovi u kojima ti podzakonski akti moraju biti odobreni od upravnog odbora.

- Programski savet

Sadašnja struktura i sastav Programskog saveta smatra se nedovoljnim za sve veću raznolikost ciljnih grupa i predmeta koje Akademija pokriva. Osim direktora, ima samo šest sudija i tužilaca. Smatra se da je proširenje broja članova Programskog saveta dodavanjem predstavnika drugih pravnih profesija i akademije više nego neophodno. Takođe, Upravnom savetu bi trebalo omogućiti da formira pomoćne organe kao što su tematske grupe u okviru Programskog saveta.

Nedavna praksa koju je Akademija sprovodila da popuni mesta članova Programskog saveta kroz otvorene i javne procedure prijave i nominacija treba pozdraviti i na odgovarajući način regulisati u Zakonu.

Pored toga, treba predvideti klauzulu koja zabranjuje članovima Programskog saveta ili Upravnog saveta da budu angažovani u svojstvu trenera u Akademiju.

Inače, članovima Programskog saveta, Upravnog saveta, kao i direktoru i osoblju Akademije može im biti dozvoljeno da budu privremeni treneri samo na pro bono osnovi (besplatno), ako ispunjavaju uslove za trenere.

- Direktor

Trenutno se direktor Akademije može birati i iz reda sudija i tužilaca. Međutim, to je u praksi naišlo na određene probleme jer suspenzija funkcije sudije ili tužioca nije

predviđena osnovnim zakonom koji reguliše status sudije ili tužioca, već zakonom o Akademiji.

Štaviše, pozicija direktora je rukovodeća i prošlo iskustvo sudija i tužilaca često pokazuje da im nedostaju neophodna menadžerska znanja i veštine, posebno kada je reč o instituciji za obuku sudija u procesu izgradnja kapaciteta. Posebno je potrebno da direktor ima iskustvo i znanje o pravosudnom sistemu, a posebno o pravosudnoj obuci.

Jedna od sugestija je i da se ukine mogućnost da direktor bude izabran iz reda sudija i tužilaca, makar na određeno vreme, uzimajući u obzir buduće izmene zakona, strukture, celokupnog načina organizacije rada Akademije.

Pored toga, postoji potreba da se direktor oslobodi svakodnevnih rukovodećih dužnosti u trenutnoj situaciji povećanog obima posla, izgradnje kapaciteta i institucionalnog razvoja, uz održavanje stabilnosti, timskog rada i kontinuiteta u upravljanju Akademijom.

3. Učešće sudija i tužilaca u različitim vrstama obuke

Trenutno, zakoni koji uređuju pravosudni sistem i Zakon o Akademiji nisu uspeali da daju jasnu definiciju nekoliko vrsta obuke i cilja kojoj obuka služi.

Dalje, Zakon treba da jasnije definiše različite vrste obuke, kao što su i) početna obuka, ii) slučajevi i uslovi za obaveznu obuku, iii) obuka za unapređenje ili specijalizaciju, iv) obuka za imenovanje na rukovodeću poziciju, v) obuka za članove upravnih organa pravosudnog sistema, i vi) orijentaciona/početna obuka za administrativno osoblje itd.

Ovo bi takođe pomoglo u razjašnjavanju situacije u kojima se sudije i tužiocu mogu slobodno prijaviti za obuku i u kojim slučajevima se traži ovlašćenje ili obaveza od njihovih pretpostavljenih ili od saveta. Minimalni i maksimalan broj dana obuke godišnje za sudije i tužioce biće utvrđen kako bi se garantovao relativno jednak pristup obuci.

4. Stalni treneri i mentori

Jedno od pitanja koje se najviše raspravlja je status stalnih trenera angažovanih u Akademiji. Iz razgovora sa raznim zainteresovanim stranama, dovedeno je u pitanje korisnost stalnih trenera koji su civilni službenici, a ne iz redova sudija ili tužilaca.

Figura jednog stalnog trenera koji dolazi iz sudova i tužilaštava, sa profesionalnim iskustvom iz oblasti je **kritična za uspeh početne obuke** gde se nove/buduće sudije i tužiocu obučavaju za pravilno obavljanje svojih profesija. Civilni službenici nemaju i ne mogu imati tu vezu sa promenljivom realnošću profesija u pravosuđu. Primeri iz zemalja u regionu u kojima postoji takva praksa samo dokazuju neophodnost za promene.

Pravni osnov za trenere i mentore je predviđen Zakonom o Akademiji i Pravilnikom br. 06/2017 za trenere i mentore Akademije pravde, usvojen od strane Upravnog odbora AD-a, 18. jula 2017. godine. Izbor trenera i mentora je proces koji se kreće gore-dole između SSK-a, TSK-a i Akademije. Postoje dve vrste trenera: stalni i privremeni.²³

Način izbora stalnih trenera iz redova sudija i tužilaca u skladu sa zakonom²⁴ utvrđen je pravilnicima SSK-a i TSK-a koji se zatim predlažu na usvajanje Upravnom odboru Akademije na period od godinu dana uz mogućnost produženja najviše dva puta. Do sada nijedan savet nije doneo interni pravilnik za izbor stalnih predavača, a kriterijumi za izbor stalnih predavača među sudijama i tužiocima predviđeni su pomenutim pravilnikom akademije, čime je popunjena postojeća praznina²⁵, iako ne sa jakim pravnim osnovom, jer je to bila odgovornost saveta.

Kriterijumi koji su tamo postavljeni su prilično opšti, poučni i štaviše nema uslova za ocenjivanje dobrog učinka. Stoga se čini da je izbor stalnih trenera zasnovan na slobodi delovanja SSK-a i TSK-a. Čini se da je to razlog zašto Akademija nije podnela nijedan zahtev SSK-u za stalne trenere, jer trenutno AP nema stalne trenere, ali ima četiri mesta za ove pozicije.

S druge strane, postupak za stalne trenere koji nisu sudije i tužioci sproveden je po pravilima za civilnu službu. Na osnovu organizacione šeme, Akademija ima dva stalna trenere za civilne službenike za dve pozicije.²⁶

Postupak izbora privremenih trenera predviđena je gore pomenutim pravilnikom i zasnovan je na konkurentnom i transparentnom procesu koji se odvija u Akademiji i odobrava ga Upravni odbor. Osim što su pravnici po kvalifikaciji, postoje i treneri sa

²³ Član 24. Zakon o Akademiji pravde

²⁴ Ibid, stav 2.

²⁵ Član 6. Pravilnika br. 06/2017 za trenere i mentore Akademije pravde propisuje da stalni treneri iz redova sudija i tužilaca moraju da ispunjavaju sledeće uslove:

- 1.1. Da imaju iskustvo kao sudije i tužioci sa stalnim mandatom u oblasti u kojoj se prijave za trenera;
- 1.2. Da poseduju znanje didaktike (metodologija obuke),
- 1.3. Da budu kreativni u projektovanju, razvoju i implementaciji programa obuke,
- 1.4. Da imaju visoke komunikacione veštine,
- 1.5. Znanje stranog jezika se smatra prednost,
- 1.6. Da ima kompjuterske veštine.

²⁶ <https://ad.rks-gov.net/en/organizational-chart>

različitim kvalifikacijama. Međutim, za privremene trenere iz redova javnih službenika treba razmotriti i način angažovanja i naknada, posebno u svetlu Zakona o javnim službenicima i ograničenja u Zakonu o javnim finansijama (član 80).

Međutim, najdiskutabilnije pitanje ostaje izbor stalnih trenera između sudija i tužilaca i mentora koje trenutno biraju i imenuju saveti. Ovaj proces izbora je jedna od ključnih karika za uspeh obuka, a izbor koji vrše druge institucije za Akademiju nije mnogo koristan.

U tom kontekstu, neophodna je i promena u vezi sa postupkom izbora i usvajanja stalnih trenera između sudija i tužilaca i mentora. Zbog njihove kritične uloge u uspehu početne obuke, kao stalne trenere i tako i mentore će izabrati Akademija u skladu sa svojim metodološkim potrebama za obuke, a zatim ih dostaviti na usvajanje savetima.

Štaviše, savetuje se da Akademija bude zakonski ovlašćena da pruža metodološke smernice mentorima jer oni igraju ključnu ulogu u početnoj obuci novih ili budućih sudija i tužilaca. Stoga bi trebalo razmotriti mogućnost angažovanja stalnog internog „metodologa“ koji će savetovati i usmeravati trenere, kako ad hok tako i interne, kao i one iz pravosuđa i iz spolja.

Trenutno pravilo da se stalni treneri mogu birati na godinu dana, uz mogućnost produženja za još godinu dana, mora se sačuvati, jer u suprotnom rizikuju da budu isključeni iz prakse.

Međutim, u budućnosti bi trebalo predvideti detalje njihovog delegiranja u Akademiji, npr. kroz privremenu suspenziju sa obavljanja njihovih sudijskih/ tužilačkih dužnosti za period delegiranja u Akademiju; da zadrže svoj stepen i platu; onda se mora odrediti koja institucija će im isplaćivati platu za period imenovanja - Saveti ili Akademija (postoje jaki argumenti u korist prve opcije i zabrinutosti za drugu); kako, ko i po kojim kriterijumima se vrši ocenjivanje stalnih trenera (pouzdana opcija je da ocenjivanje vrši Upravni odbor Akademije, na osnovu iskustva zemalja regiona) itd. Dakle, sva ova pitanja zahtevaju pojašnjenje kroz određene odredbe relevantnih zakona.

5. Početna obuka

Početna obuka je obavezna obuka za novoimenovane sudije i tužioce i kao takva je predviđena relevantnim zakonodavstvom.²⁷ Obuka traje 12 meseci i sprovodi je

²⁷ Vidi član 31. Zakona o sudovima (Zakon br. 06/L-054), član 8. Zakona br. 05/L-034 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-225 o Državnom tužiocu i član 19. Zakona br. 05/L-095 o Akademiji pravde

Akademija pravde. Obuka se sastoji iz teorijskog i praktičnog dela, prvi sprovode treneri, a drugi mentori. Prema zakonu²⁸, nakon završene početne obuke, sudije i tužioci podležu ocenjivanju i u slučaju nezadovoljavajućeg učinka, na poseban zahtev SSK-a i TSK-a, Akademija mora da organizuje dodatnu obuku.

Međutim, do sada nije zabeležen nijedan slučaj nezadovoljavajućeg učinka sudija na početnoj obuci i postojao je samo jedan slučaj tužioca kada je TSK tražio od Akademije da obezbedi tri dodatne obuke za tužioca bez otkrivanja imena. Postignut je dogovor da se putem obaveštenja TSK-a, kada se na Akademiji organizuju određene obuke, dobrovoljno prijavi relevantni tužilac. S obzirom da to nije saopšteno Akademiji, nisu bili u mogućnosti da pripreme završni izveštaj za tužioca koji je pohađao dodatnu obuku²⁹.

Program obuke izrađuje Akademija u saradnji i koordinaciji sa SSK-om, TSK-om, Vrhovnim sudom i Kancelarijom Glavnog državnog tužioca³⁰. Sadržaj programa obuke usvaja Upravni odbor Akademije u trajanju utvrđenim važećim zakonodavstvom³¹.

Program početne obuke za novoimenovane sudije (2017/2018), koji je odobrio Upravni odbor 6. februara 2017. godine dostupan je na internetu³². S obzirom da je program obuke kombinovan, teorijska obuka se odvija dva dana nedeljno kroz module obuke koje su izradili treneri, dok se praktična obuka odvija tri dana nedeljno u osnovnim sudovima i tužilaštvima, gde su oni imenovani, uz podršku sudija/državnih tužilaca - mentora. **Program početne obuke je isti za sve kandidate za sudije i tužioce i kao takav ne uzima u obzir razlike u iskustvu pravnih stručnjaka.** KVES preporučuje obaveznu početnu obuku kroz programe koji odgovaraju stručnom iskustvu imenovanog³³.

U zavisnosti od politike i vizije glavnih zainteresovanih lica, moglo bi se razmotriti pripremanje početne obuke na osnovu stručnog iskustva imenovanog, jer bi to podstaklo više stručnjaka srednjeg nivoa da se prijave za sudije i tužioce, uključujući ovde dugoročnu strategiju, kreiranje profila kompetencija, postavljanje ključnih ciljeva početne obuke itd.

²⁸ Ibid 1

²⁹ https://ad.rks.gov.net/Uploads/Documents/Rregullorja032017En_.pdf član 12. Stav 3. Pravilnika br. 03/2017 o početnoj obuci.

³⁰ Ibid, član 5. stav 3.

³¹ Ibid član 5. stav 1. .

³² https://ad.rks.gov.net/Uploads/Documents/PTF240817Sq_.pdf

³³ Vidi CCJE (2003) Mišljenje br. 4 za odgovarajuću početnu obuku i tokom službe sa sudije na nacionalnom i evropskom nivou, stav 26.

Takođe, snažno se preporučuje da se razmotri mogućnost konceptualne i institucionalne reorganizacije početne obuke i procesa zapošljavanja. Bilo bi značajan doprinos vladavini prava generalno kada bi se segmenti zapošljavanja, obuke i unapređenja na poslu rasporedili između različitih institucija kako bi se „izbegla preterana koncentracija vlasti u jednom sudskom organu“.³⁴ U tom aspektu, bilo bi praktično da se pažljivije osvrnemo na francuski i albanski model, posebno zbog činjenice da je početna obuka izgubila na značaju jer sudije koje prolaze ovu obuku smatraju da su potpuno kvalifikovane i, shodno tome, nemaju potrebu za obukom. Dodajući ovome i činjenicu da do danas nijedan sudija ili tužilac nije ponovio početnu obuku, to pokazuje da bi možda trebalo preispitati ceo deo zapošljavanja i početne obuke.

Više je nego vidljivo da je model početne obuke među najkritičnijim pitanjima za Akademiju i čitav pravosudni sistem. Dakle, kao što je pomenuto, trenutno sudije i tužioci pohađaju početnu obuku tek nakon što budu imenovani na svoje pozicije. Takođe, tokom obuke, sudijama se mogu dodeliti predmeti za razmatranje, pod nadzorom mentora. Ovaj model je naširoko kritikovan zbog potpune nepovezanosti između samog imenovanja i početne obuke koja smanjuje ovu drugu, odnosno obuku, svodi na samo formalnost.

U Evropi je dobro uspostavljen model da je početna obuka deo procesa izbora i da se nove sudije i tužioci imenuju tek nakon uspešnog završetka početne obuke i na osnovu njenih rezultata. Ovaj model značajno povećava motivaciju novih sudija i tužilaca za obuku i njihovu spremnost za profesiju, kao i efikasnost početne obuke.

Za ovo pitanje su predložene dve opcije:

a. Prva opcija

Izmeniti trenutni model, gde sudije i tužioci pohađaju početnu obuku nakon imenovanja; međutim tokom perioda obuke oni neće suditi u predmetima. Takođe, neuspešno završena početna obuka će dovesti do razrešenja sudija i tužilaca. Ovakav pristup nije u suprotnosti sa Ustavom, jer sudije i tužioci mogu biti razrešeni dužnosti „zbog teškog

³⁴ Preporuka iz Kijeva ..., tačka 2. propisuje da:

Sudski saveti su organi kojima su povereni određeni poslovi sudske uprave i nezavisne nadležnosti da garantuju nezavisnost pravosuđa. Kako bi se izbegla preterana koncentracija vlasti u jednom sudskom organu i percepcija korporativizma, preporučuje se da se uradi razlika i razdvajaju posebne nadležnosti, kao što su izbor (vidi stavove 3-4, 8), unapređenje i obuka sudija, disciplina (vidi stavove 5, 9, 14, 25-26), profesionalno ocenjivanje (vidi stavove 27-28) i budžet (vidi stav 6). Dobra mogućnost je da se uspostave različiti nezavisni organi koji bi bili nadležni za određene aspekte sudske uprave, a da se oni ne podvrgnu kontroli jednog instituta ili organa. Sastav ovih organa treba da odražava njihov zadatak. Njihov rad treba da bude uređen statutarnim zakonima, a ne izvršnim dekretom.

zanemariovanja dužnosti“ (član 104.4, odnosno član 109.6), i u iščekivanju početne obuke njihova jedina dužnost je da je pohađaju i uspešno je završe.

U ovom slučaju neophodne zakonodavne izmene biće ograničene na:

1. Zakon o AP-u (Zakon o Akademiji pravde)

- Član 19. dodatak na stav 4:

Tokom perioda početne obuke, sudije i tužioci neće suditi. Tokom perioda pripravničke prakse oni mogu biti raspoređeni na predmete pod nadzorom mentora samo u svrhu obuke.

- Član 19. dodatak na stav 2:

„Imenovanje (mandat) sudija i tužilaca koji ne završe uspešno početnu obuku biće prekinuto“.

2. Zakon o sudovima

- Član 34. novi stav 1.6: „neuspešan završetak početne obuke u Akademiji pravde“.

3. Zakon o državnom tužiocu

b. Druga opcija

Izmeniti model prema zajedničkoj evropskoj praksi u smislu da kandidati za sudije i tužioce koji uspešno polože ispite za izbor pohađaju Početnu obuku i imenuju se tek po njenom uspešnom završetku i na osnovu njenih rezultata.

Međutim, to će zahtevati značajnije i dalekosežnije zakonodavne izmene, uključujući jasnu zakonodavnu raspodelu uloga u celom procesu „planiranja - izbora - obuke - ocenjivanja - imenovanja“ između

- SSK-a i TSK-a, s jedne strane, koji su odgovorni za planiranje, početni izbor i konačno imenovanje sudija i tužilaca, i
- Akademija, s druge strane, koja je zadužena za obuku, kontinuirano i završno ocenjivanje polaznika.

Najpouzdanija opcija u skladu sa sadašnjim ustavnim i zakonodavnim okvirom je da se Početna obuka održi nakon završetka procesa izbora koji sprovode SSK i TSK, ali pre nego što saveti predlože kandidate za imenovanje od strane Predsednika. U ovom slučaju, uspešan završetak Početne obuke na Akademiji pravde je jedan od uslova koji moraju biti ispunjeni za imenovanje za sudiju ili tužioca.

U ovom aspektu, bilo bi neophodni izmeniti:

- Zakon o Državnom tužiocu – član 19. novi stav 1.9: „Da su uspešno završili Početnu obuku na Akademiji pravde nakon što su izabrani za ovo od strane TSK-a“ (na osnovu člana 7. stav 1.7 Zakona o TSK-u – ispit za kandidate za tužioce).
- Zakon o sudovima – član 30. novi stav 1.8: „Da je uspešno završio Početnu obuku na Akademiji pravde nakon što je izabran za ovo od strane SSK-a“.
- Zakon o AP-u – član 19. stav 1: „Akademija organizuje početnu obuku kandidata za sudije i državne tužioce, koji su položili ispit organizovan od strane SSK-a i TSK-a. Za sudije i tužioce mogu biti imenovani samo kandidati koji su uspešno završili početnu obuku na Akademiji“.

Ako bude izabrana ova opcija, onda treba razraditi detaljna pravila o statusu kandidata (za sudije i tužioce), uključujući njihovu naknadu (plata, stipendija), praznike i odsustva (redovne, iz zdravstvenih razloga, porodiljstvo, itd.):

- **Naziv/naslov:**
U različitim evropskim zemljama, buduće sudije i tužioci koji pohađaju Početnu obuku, dobijaju različite nazive: kandidati za sudije, sudije/tužioci pripravnici, sudski pripravnici („auditeurs de justice“) itd. Na osnovu tradicije i zakonodavstva Kosova na snazi može biti primereno da ih i dalje nazivamo „kandidatima za sudije“ i „kandidatima za tužioce“.
- **Nadoknada**
Trenutno, sudije i tužioci na početnoj obuci primaju redovne plate nakon imenovanja. Kandidati će takođe dobiti i naknade koja se prikladnije naziva „plata“ ili „stipendija“. Visina ove naknade u evropskim zemljama u kojima postoji model iznosi oko 70% osnovne plate sudije ili tužioca. Platu će isplaćivati SSK, odnosno TSK, a obzirom da su one odgovorne institucije za razmatranje, izbor i predloge za imenovanje novih sudija i tužilaca, odnosno isplaćuju plate imenovanih sudija i tužilaca.
Zakon o AP-u – član 19. stav 2. menja kao u nastavku: „Za vreme trajanja početne obuke i u slučaju njenog uspešnog završetka, do imenovanja, kandidati će primati platu (stipendiju) u iznosu od 70% osnovne plate sudije ili tužioca, koju će isplatiti SSK, odnosno TSK“.
- **Disciplinska odgovornost**
Trenutno, sudije i tužioci na početnoj obuci podležu zajedničkim pravilima disciplinske odgovornosti nakon što su imenovani. Ako će se Početna obuka održati pre imenovanja, disciplinska pravila za kandidate će biti izričito utvrđena. Možda je najlakši način da se to uradi je pozivanje na Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca, gde se on primenjuje na kandidate. Ovim će kandidati morati da poštuju pravila ponašanja uspostavljena za sudije i tužioce i ostaće u nadležnosti oba saveta.

Zakon o AP-u – član 19. stav 3. menja se kao u nastavku: „Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca primenjuje se mutatis mutandis na kandidate za period početne obuke i do njihovog imenovanja.

Druga opcija bi bila uspostavljanje posebnih disciplinskih pravila za kandidate u Zakonu o AP-u, uključujući disciplinske prekršaje, disciplinske sankcije, disciplinski organ i disciplinski postupak.

➤ **Odsustvo**

Trenutno, sudije i tužioci na početnoj obuci podležu zajedničkim pravilima u vezi sa odsustvom (redovnim, u slučaju bolesti, porodijskog, ili iz ličnih razloga, itd.) nakon što su imenovani. Ako će se početna obuka održati pre imenovanja, pravila u vezi sa odsustvom kandidata biće jasno utvrđena.

Mogući način će biti pozivanje na pravila za sudije i tužioce, ali uz promenu da je za odobravanje odsustva nadležan direktor Akademije.

Druga opcija bi bila uspostavljanje posebnih pravila za odsustvo kandidata u Zakonu o AP-u.

➤ **Prekid obuke**

Trenutno, prekid početne obuke nema uticaja na karijeru sudija i tužilaca nakon njihovog imenovanja. Ukoliko se početna obuka treba održati pre imenovanja, važno je urediti šta se dešava u slučaju prekida studija jer će to svakako uticati na diplomiranje, dakle na imenovanje kandidata.

Neophodno je napraviti razliku između kratkog i dužeg prekida obuke i pravilno ih definisati. Kratak prekid se može smatrati na primer svaki period kraći od mesec dana, ukupno. Period duži od mesec dana može se smatrati dugim prekidom.

Čini se da je prirodno rešenje da u slučaju kratkog prekida kandidat bude nadoknađen za izgubljeni deo kursa po individualnom planu, odobrenom od strane direktora (ili Odbora). U slučaju dužeg prekida iz opravdanih razloga (bolest, trudnoća, materinstvo itd.) čini se da je prirodno rešenje da se kandidatu pruža mogućnost da završi studije sa sledećom generacijom kandidata na Početnu obuku. Preporučuje se da se ovaj princip ugradi u zakon i da se detalji ostave Pravilniku o početnoj obuci. Odluku u ovom slučaju može doneti Upravni odbor Akademije.

➤ **Lustracija (provera integriteta i imovine, sukob interesa)**

Kandidati za sudije i tužioce takođe će biti uvršteni na listi službenika koji podležu lustraciji (vetingu) ili proveri integriteta i imovine, sukoba interesa.

U oba slučaja razumno je da trajanje početne obuke ostane 12 meseci kao što je sada jer nema potrebe za promenom ustaljene prakse. Detalji organizacije teorijskog i praktičnog dela mogu se urediti Pravilnikom AP-a za početnu obuku, kao što je sada slučaj.

Svakako, u oba slučaja moraju se uspostaviti pouzdani mehanizmi i postupci za ocenjivanje i objektivno ispitivanje tokom i na kraju Početne obuke. Evropska praksa pokazuje da je najbolji pristup u ovom pravcu imati više nezavisnih izvora ocenjivanja. Eventualne promene u pogledu ocenjivanja za teorijski i praktični deo početne obuke mogu se izvršiti kroz Pravilnik AP-a za početnu obuku, kao što je sada slučaj.

U oba slučaja, SSK i TSK treba da pažljivo planiraju slobodna radna mesta i potrebe za novim sudijama i tužiocima, najmanje godinu/godinu i po unapred. Procedure izbora i imenovanja će biti redizajnirane tako da se uzmu u obzir vreme potrebno za planiranje, pripremu i sprovođenje početne obuke.

Da rezimiramo, prva opcija je lakša za sprovođenje, zahteva minimalne zakonodavne izmene i može se primeniti u relativno kratkom vremenu, što je važno sa političke tačke gledišta, uključujući i u aspektu strategije RoL i izveštaja o napretku EU-a.

Druga opcija zahteva detaljnije zakonodavne izmene, kako u Zakonu o AP-u, tako i u drugim povezanim zakonima (Zakon o sudovima, Zakon o Državnom tužiocu, Zakon o SSK-u, Zakon o TSK-u, Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca) od potpunog novog statusa koji se mora uspostaviti za kandidate za sudije i tužioce.

Možda je uravnoteženo rešenje da se reforme započnu sa prvom opcijom, dok se pažljivo pripremamo za drugu opciju kao dugoročni cilj.

7. Nepostojanje specijalizovanih obuka

Mišljenje 4 KVES-a detaljno razmatra potencijalne prednosti i nedostatke specijalizacije sudija i ostavlja na državama članicama da podrže ili ne dalju specijalizaciju sudija. Njeni zaključci su da bi, u principu, preovlađujuću ulogu sudskog razmatranja trebalo da imaju „opšte“ sudije, dok bi specijalizovane sudije i sudovi trebalo da se primenjuju samo kada je to neophodno zbog složenosti ili jedinstvenosti zakona ili činjenica i, shodno tome, za pravilno sprovođenje pravde.

Struktura sudova na Kosovu je „centralizovana“ nakon rata 1999. godine. Dok su pre rata postojali opšti sudovi, takozvani „redovni“ sudovi (nadležni za krivične i građanske predmete), takođe su postojali i posebni specijalizovani sudovi – privredni sudovi i sudovi za pitanja iz radnog odnosa.

Prema novoj strukturi sudova, počelo je sa „specijalizovanim sudovima“. Nedavno je osnovan Privredni sud, a programom Vlade predviđeno je i osnivanje Upravnog i Radnog suda.

Stoga, potreba za daljima obukama u okviru specijalizovanih sudova i odeljenjima je od suštinske važnosti, zbog prirode predmeta sa kojima sudije nisu toliko upoznate. Međutim, specijalizacija sudija za određenu grupu je nešto što bi trebalo pažljivo pogledati, s obzirom da Kosovo nema tako velike sudove i tužilaštva, sa velikim brojem sudija ili tužilaca i velikim brojem predmeta, da opravdaju posebne specijalizacije.

Stoga, treba izvršiti izmene koje će uključiti specijalizovane obuke u slučaju da je njihova organizacija i razvoj opravdan, u zavisnosti od novih zahteva i okolnosti koje se stvaraju. KVES ističe, pre svega, činjenicu da sve sudije, bilo da je on/ona opšti ili specijalizovani, moraju biti stručnjaci u veštini suđenja.

Poglavlje 2: Ciljevi

Pre svega, ova politika je deo strateškog cilja “Unapređenje funkcionisanja pravosudnih institucija” Strateškog operativnog plana Vlade/Ministarstva pravde 2022-25, a u okviru cilja „Unapređenje zakonodavstva za upravu sudova, tužilaštva i Akademiji pravde“, kojim se predviđa izrada koncept dokumenta za Akademiju pravde. Kroz ovaj dokument cilja se adresiranje nedostaca postojećeg zakona na snazi, ali i dalje unapređenje politika i zakonodavstva koje utiču na ovu oblast.

Strategija za vladavinu prava takodje u okviru „Podizanje profesionalizma i kompetentnosti sudskog i tužilačkog osoblja“ kao drugu meru predviđa prilagođavanje programa stručnog usavršavanja specifičnim potrebama sektora i specifičnih stručnjaka.. Kao druga mera planiraju se prilagoditi programi stručnog osposobljavanja specifičnim potrebama sektora i određenim profesionalcima. To će biti moguće korišćenjem podataka iz procena učinka, identifikovanjem profesionalnih praznina, reformom i ažuriranjem plana i programa Akademije pravde i saradnjom SSK-a, TSK-a i Akademije u dizajniranju modernih planova i programa.Au

Slika 1: Relevantni ciljevi Vlade

Relevantni cilj	Naziv relevantnog dokumenta planiranja (izvor)
<i>Strateški cilj –</i> Poboljšanje funkcionisanja pravosudnih institucija	Strateški operativni plan Ministarstva pravde 2022-2025. Strategija vladavine prava
<i>Specifični cilj–</i> Pojašnjenje ovlašćenja između AP s jedne strane i SSK/TSK s druge strane	Prema ovom Koncept dokumentu.
<i>Cilj politike –</i> Unapređenje politika obuke za sudije, tužioce i kandidate za sudije i tužioce	Prema ovom Koncept dokumentu.

Poglavlje 3: Opcije

Poglavlje 3.1: Opcija bez promena

Opcija bez promene znači da neće biti preduzeta nikakva mera sprovođenja ili zakonodavna mera za rešavanje ključnih pitanja koje su gore objašnjene.

Uz opciju bez promena, i dalje bi postojali glavni problemi vezani za upravnim organima, principe obuke, odnosno ko može da pohađa koje obuke, definisanje obuka, pitanja stalnih trenera iz redova sudija i tužioce, a najvažnija je početna obuka sudija i tužilaca.

Ova opcija se ne preporučuje

Poglavlje 3.2: Opcija za poboljšanje sprovođenja i izvršenja postojećih politika i zakonodavstva

Ova opcija se ne preporučuje jer od vremena kada su izvršene izmene u relevantnim zakonima o pravosuđu i Zakona o Akademiji pravde, pitanja koja se odnose na ocenjivanje početne obuke, imenovanje stalnih trenera, kao i pitanja vezana za donošenje pravnih akata od strane relevantnih saveta, u praksi su rezultovali neuspešni.

Shodno tome, smatra se da je sprovođenje ove opcije u praksi teško ostvariva kada imamo u vidu činjenicu da su međuinstitucionalna pitanja od kojih zavisi uspešna primena zakonskih odredbi često bila uzrok nesprovođenja zakona, upirući prstom jedni u druge zbog neuspeha u sprovođenju zakona.

Takođe, tačka u kojoj ovaj Koncept dokument zahteva ključni tretman je početna obuka, koja se ne može drugačije rešiti bez promene postojećeg zakonskog okvira. Ovo se odnosi posebno na ocenjivanje početne obuke, odnosno ocenjivanje koju treba da uradi Akademija i relevantni saveti. Ova delikatna faza razvoja karijere bila je i ostaje diskutabilno pitanje da li i koliko postoji kvalitetno ocenjivanje od strane Saveta o pohađanju početne obuke, kada se zna da obuku organizuje, održava i njoj upravlja Akademija. Kao rezultat toga, svaki pokušaj da se ovo pitanje reši samo sa praktičnog polja, bez izmena zakona, bio bi predodređen za neuspeh.

Poglavlje 3.3: Opcija za izmene i dopune postojećeg zakonskog okvira

Izmene i dopune aktuelnog Zakona o Akademiji pravde

Treća i preporučena opcija, jeste da MP inicira donošenje Zakona o izmenama i dopunama Zakona o Akademiji pravde. Nakon toga, u nastavku će biti detaljnije razrađeni predlozi koje ovaj Koncept dokument daje u vezi sa svakom temom.

PRAVNI STATUS

Sa novim izmenama Zakona o Akademiji pravde, ponovo će biti potvrđena institucionalna i pravna nezavisnost Akademije pravde, uz jake veze kako u aspektu izveštavanja tako i u aspektu operacionalizacije Akademije sa Skupštinom Kosova, kao osnivački organ Akademije, ali i sa drugim institucijama kojima Akademija pruža usluge, a to su SSK, TSK i Ministarstvo pravde.

U tom pogledu, predlaže se da Akademije bude definisana kao:

- a) nezavisna javna institucija u svojstvu pravnog lica osnovana na osnovu člana 142. Ustava,
- b) ima sopstveni budžet kojim upravlja na nezavisan način i u skladu sa zakonom o javnim finansijama i drugim relevantnim zakonodavstvom,
- c) nadgleda Upravni odbor, čiji se sastav i mandat utvrđuju zakonom.

Ovakvo rešenje bi takođe bilo u potpunosti u skladu sa delokrugom Komisije za zakonodavstvo, mandate, imunitete, Poslovnik Skupštine i nadzor Agencije za borbu protiv korupcije, jer je u okviru njenih nadležnosti i „razmatranje pravosudnih pitanja na Kosovu“, i da podizanje kapaciteta sudija i tužilaca, kao što je pomenuto na početku ovog Koncept dokumenta, predstavlja jednu od glavnih nadležnosti sudskog i tužilačkog sistema na Kosovu.

Međutim, ovde moramo imati u vidu, kao što smo pomenuli u ovom Koncept dokumentu, Zakon o državnoj upravi i nezavisnim agencijama (član 38.) definiše nekoliko kriterijuma za osnivanje nezavisnih agencija i da mandat i misija Akademije ne poklapaju sa tim kriterijumima. Stoga treba obratiti posebnu pažnju na moguću pravnu koliziju.

U pogledu izveštavanja, Akademija pravde će izveštavati Komisiji za zakonodavstvo samo o pitanjima vezanim za podizanje kapaciteta i pitanja trošenja budžeta Akademije.

Bilo koje pojedinačno pitanje u vezi sa podizanjem kapaciteta neće biti deo izveštavanja Akademije.

UPRAVNI ORGANI

Upravni odbor

Upravni odbor je najvažniji organ Akademije pravde.

Sastav i mandat predloženih članova za Upravni savet utvrdiće se zakonom.

Nadležnosti Upravnog odbora su:

- Izbor Programskog saveta (uključujući predstavnike sekretarijata, da budu najvišeg stručnog nivoa (rukovodećeg), uključujući administratore sudova,
- Imenovanje trenera, mentora (koje se uređuje unutrašnjim aktom, po preporuci Programskog saveta)
- Izbor i razrešenje direktora AP-a,
- Donošenje podzakonskih akata (njihova specifikacija zakonom).

Zakon takođe treba da predvidi i situacije neusaglašenosti, odnosno slučajeve kada članovi saveta ili predsednici sudova nisu članovi Upravnog odbora ili kada članovi Upravnog odbora neće moći da se angažuju kao treneri u Akademiji ili u Programskom savetu.

Štaviše, novi zakon bi trebalo da propisuje i način izbora predsednika Upravnog odbora, koji bi, između ostalog, izveštavao pred Komisijom za zakonodavstvo.

Isto tako, novi Zakon kod prelaznih odredbi treba da propisuje situacije u kojima se sadašnjem Upravnom odboru mora dozvoliti da interveniše do početka rada novog odbora kako bi se obezbedio kontinuitet rada Akademije.

Programski savet

Programski savet bi, sa novim predloženim izmenama, birao Upravni odbor, putem javnog konkursa sa unapred utvrđenim kriterijumima iz redova pojedinaca sa kredibilitetom i visokim nivoom profesionalizma.

U principu, predlaže se da Programski savet ima članove iz redova sudova i tužilaštava, administracije sudova i tužilaštva, iz redova akademije (fakulteta) itd. Što se tiče broja članova, predlaže se sastav od najmanje 12 članova, kako bi se omogućilo sveobuhvatnost svih struktura koje bi dobile usluge obuke od Akademije.

Oblasti koje pokrivaju članovi Programskog saveta biće krivična, građanska, upravna, privredna, sa različitih stepena sudova, kao i relevantne oblasti za pitanja administracije sudova i tužilaštava.

Mandat članova Programskog saveta traje tri (3) godine, bez prava na ponovni izbor, a istovremeno članovi Programskog saveta neće moći da se angažuju kao treneri na Akademiji.

Pored trenutnih nadležnosti, dodatne nadležnosti koje bi Programski savet preuzeo su takođe i) rešavanje žalbi na trenere u vezi sa metodologijom obuke, kao i ii) ocenjivanje trenera.

Generalni direktor Akademije pravde

Jedna od izmena koje treba predvideti novim Zakonom su kriterijumi za imenovanje direktora. Za početak, treba promeniti naziv direktora Akademije u Generalnog direktora, kako bi mu se dala težina uloge i mandata koji je zadužen za ovu funkciju.

Dalje, neke od novina koje treba predvideti su:

- Eliminirati mogućnost u funkciji direktora dolazi neko iz redova sudija ili tužilaca zbog potpuno različitih pravnih režima koji regulišu ove dve funkcije (Zakon o javnim službenicima naspram Zakona o sudovima/Državnom tužiocu) – dakle, da to bude predviđeno kao jedan od kriterijuma neusaglašenosti,
- Dodatni kriterijum za direktora da bude i pravosudni ispit,
- Da se zakonom zadužuje odgovornostima Glavnog administrativnog službenika, kako je propisano Zakonom o javnim finansijama,
- Mandat direktora treba da bude kao što je propisano Zakonom o javnim službenicima, i da bude sličan direktoru Sekretarijata SSK-a ili TSK-a, uključujući ovde i nivo naknade,
- U aspektu izveštavanja, direktor izveštava Upravnom odboru, dok zajedno sa predsedavajućim Upravnog odbora izveštavaju Komisiji za zakonodavstvo.

Zakonom treba da budu propisani ostali detalji imenovanja i razrešenja Generalnog direktora Akademije, treba da budu uređeni podzakonskim aktom koji usvaja Upravni odbor.

VRSTE OBUKE I USLOVI POHAĐANJA OBUKE

Jedan od nedostataka sadašnjeg zakona je nepostojanje jasne definicije vrste obuke i slučajevi i uslovi koji se moraju ispuniti da bi se pohađale određene obuke.

Shodno tome, novi Zakon treba da ima jasne definicije u pogledu vrsta obuka i učesnika za te obuke.

U tu svrhu, novi Zakon treba da razjasni šta znači:

- Početna obuka, i ko može biti deo te obuke do konačnog ocenjivanja,
- Stalna obuka, i ko može biti deo te obuke do konačnog ocenjivanja,
- Obuka specijalizacije, i ko može biti deo te obuke do konačnog ocenjivanja,
- Obuka za unapređenje na poslu, i ko može biti deo te obuke do konačnog ocenjivanja,
- Obuka za imenovanje u rukovodećoj poziciji,
- Obuka za članove upravnih organa pravosudnog sistema, i
- Obuka za administrativno osoblje.

Štaviše, Zakon treba da obezbedi jasne parametre u vezi sa slučajevima i uslovima za obaveznu obuku, kao i ocenjivanje sa ove obavezne obuke.

Isto tako, treneri koji dolaze iz redova sudija i tužilaca ubuduće će biti plaćeni samo za pripremu modula i materijala za obuku, a ne i za uslugu pružanja obuke.

STALNI TRENERI/MENTORI

Jedan od funkcionalnih nedostataka Akademije, kako je evidentirano i u ovom Koncept dokumentu, jeste nedostatak stalnih trenera iz redova sudija i tužilaca.

U tom pogledu, novi Zakon treba definisati da najmanje 4 sudija i 2 tužilaca budu delegirani od relevantnih saveta, koji će služiti kao stalni treneri na Akademiji pravde, koji bi pokrivali tipične module krivičnih, građanskih, upravnih i privrednih predmeta.

Stalni treneri biće imenovani iz redova sudija i tužilaca koji i) imaju odlične ili veoma dobre ocene rada, kao i ii) imaju dobre ocene u Akademiji kao treneri.

Period delegiranja treba da bude dve (2) godine bez mogućnosti produženja, i tokom ovog perioda sudija ili tužilac treba da bude oslobođen realizacije norme i ocene učinka. Redovno (trogodišnje) ocenjivanje rada kao sudija ili tužilac treba da se uradi samo za preostalu godinu pre ili nakon perioda kao stalni trener.

Štaviše, Akademija će iz redova sudija i tužilaca sa stalnim mandatom, putem javnog konkursa, angažovati i mentore za mentorstvo polaznicima početne obuke, koji će takođe vršiti ocenjivanje kandidata za sudije i tužioce – za potrebe Akademije pravde.

Pitanja koja treba dalje razraditi kroz zakonske norme za stalne trenere u odnosu na njihovu primarnu funkciju su: Ocenjivanje rada, Plaćanje, Disciplina, suspenzija od dužnosti itd.

POČETNA OBUKA

Novim zakonom treba da se definiše novi model početne obuke, jer se trenutni model pokazao neprikladnim za domaći kontekst, iz sledećih razloga:

- ima drastičnog smanjenja ozbiljnosti obuke nakon dekretiranja, jer sudije smatraju da su u potpunosti profesionalni i da im nije potrebna dodatna obuka,
- jer ne postoji zakonska ili međuinstitucionalna koordinacija u vezi sa ocenjivanjem kandidata,
- jer početni mandat od tri godine, predviđen Ustavom, zahteva ocenjivanje učinka rada sudije/tužioca zaduženog za predmete (a ne na obuci),
- jer je model koji ne nalazimo u većini evropskih zemalja.

Shodno tome, novim zakonom će biti propisano da se početna obuka na Akademiji održi pre nego što Predsednik vrši dekretiranje. Hronološki tok procesa je ilustrovan na sledeći način:

1. SSK/TSK planiraju slobodna radna mesta ranije i unapred obaveštavaju Akademiju o potrebama obuke kako bi se ostavio prostor pravilnoj organizaciji obuke.
2. SSK/TSK raspisuje slobodna mesta za sudije/tužioce, u skladu sa članom 108. odnosno 110. Ustava Republike Kosovo, i nakon prijemnog ispita obaveštava Akademiju o uspešnim kandidatima.
3. Uspešni kandidati za sudije/tužioce počinju početnu obuku na Akademiji pravde, i
4. Tek nakon uspešnog završetka i ocenjivanja od strane Akademije pravde, SSK/TSK se šalju na dekretiranje.

Kao što je gore navedeno, prednost ovog modela je veća motivacija za učenje, veća efikasnost obuke i veća pripremljenost budućih sudija i tužilaca za njihovu profesiju jer u ovom slučaju proces izbora uključuje ne samo prijemne ispite, već i učinak tokom obuke i na završnim ispitima.

Međutim, ovaj model zahteva zakonske izmene kao u Zakonu o Sudskom savetu Kosova tako i u Zakonu o Tužilačkom savetu Kosova, jer su ova dva organa nadležna za početni izbor i konačno imenovanje sudija i tužilaca, i Akademija, s druge strane, koja je odgovorna za početnu obuku i stalno ocenjivanje polaznika.

Takođe, Zakonom treba propisati zakonsku odredbu, kojom, osim za teške povrede, kandidatima za sudije i tužioce koji uspešno prođu početnu obuku, garantuje konačno imenovanje. Ova odredba garancije se ispostavlja neophodnom jer bez takve odredbe kandidati neće napustiti svoje trenutne poslove da bi krenuli na put da postanu sudije i tužioci ako nemaju takvu garanciju, a to je još jednom samo zakonska garancija **za ona pitanja koja su van kontrole kandidata za sudije i tužioce.**

Štaviše, zakonom treba razraditi i detaljna pravila za njihovu nadoknadu (plata, stipendija), odmora i odsustva (redovne, iz zdravstvenih razloga, porodiljskog itd.), disciplinsku odgovornost i postupke itd.

Početna obuka će trajati 12 meseci, a suštinski deo obuke će se usredsrediti na osposobljavanje kandidata za sudiju i tužioca istim znanjem kako bi prvog dana rada kao sudija i tužilac bio u stanju da u profesionalnom aspektu debatuje sa drugim kolegama sudijama i tužiocima koji imaju više iskustva u sistemu. Takav pristup zahteva da početna obuka, posebno u drugom delu, bude mnogo više usredsređena na sudsku praksu i na razmatranje predmeta koji predstavljaju profesionalne dileme između različitih stepena pravosuđa.

Naravno, ovaj poslednji deo više opisuje cilj Početne obuke, ali kroz zakon treba utvrditi odredbu koja pokazuje cilj početne obuke i kroz tu odredbu uspostaviti zahteve Akademije pravde o tome kako treba da izgledaju moduli i kurikulumi za Početnu obuku.

Novi zakon treba da propisuje detaljna pravila o statusu kandidata (za sudije i tužioce), uključujući njihovu nadoknadu (plata, stipendija), odmora i odsustva (redovne, iz zdravstvenih razloga, porodiljske itd.), disciplinska pitanja itd.

U oba slučaja razumno je da trajanje početne obuke ostane 12 meseci kao što je sada, jer nema potrebe za promenom ustaljene prakse. Detalji organizacije teorijskog i praktičnog dela mogu se regulisati Pravilnikom AP-a o početnoj obuku, kao što je sada slučaj.

Ova preporučena opcija zahteva detaljnije zakonodavne izmene, kako u Zakonu o AP-u, tako i u drugim povezanim zakonima (Zakon o sudovima, Zakon o državnom tužiocu, Zakon o SSK-u, Zakon o TSK-u, Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca) kako bi se detaljno regulisao novi status kandidata za sudije i tužioce.

Poglavlje 4: Identifikacija i procena budućih uticaja

U okviru ovog poglavlja prikazani su najvažniji uticaji koji su identifikovani u vezi sa opcijama analiziranim u ovom Koncept dokumentu.

Dok, prilozi od 1 do 4 predstavljaju procenu svih uticaja u skladu sa alatima za identifikaciju ekonomskih, društvenih, ekoloških i uticaja na osnovna prava. Ovi alati su navedeni u Priručniku za izradu Koncept dokumenata. Četiri priloga takođe pokazuju na procenu značaja različitih uticaja i poželjni nivo analize.

U sledećoj tabeli su navedeni najznačajniji identifikovani uticaji prve opcije.

Slika 7: Najvažniji identifikovani uticaji za kategoriju uticaja na opciju 1

Kategorije uticaja	Relevantni identifikovani uticaji
	Opcija 1 i 2
Ekonomski uticaji	Nema direktnih uticaja
Društveni uticaji	Nema direktnih uticaja
Ekološki uticaji	Nema direktnih uticaja
Uticaji na osnovna prava	Nema direktnih uticaja
Rodni uticaj	Nema direktnih uticaja
Uticaji na društvenu jednakost	Nema direktnih uticaja
Uticaji na mlade	Nema direktnih uticaja
Uticaji na administrativno opterećenje	Nema direktnih uticaja
Uticaj na MSP	Nema direktnih uticaja

Kategorije uticaja	Relevantni identifikovani uticaji
	Opcija 3
Ekonomski uticaji	Nema direktnih uticaja
Društveni uticaji	Nema direktnih uticaja

Ekološki uticaji	Nema direktnih uticaja
Uticaji na osnovna prava	Nema direktnih uticaja
Rodni uticaj	Nema direktnih uticaja
Uticaji na društvenu jednakost	Nema direktnih uticaja
Uticaji na mlade	Nema direktnih uticaja
Uticaji na administrativno opterećenje	Nema direktnih uticaja
Uticaj na MSP	Nema direktnih uticaja

Najvažniji uticaji koji se mogu pojaviti ako se odluči da se problem identifikovan u ovom Koncept dokumentu reši kroz zakonske izmene, biće obrađeni u sledećoj tabeli. Ovaj elaborat će važiti istovremeno i za opciju 2 i 3.

Poglavlje 4.1: Izazovi sa prikupljanjem podataka

Tokom izrade Koncept dokumenta nisu beleženi značajni izazovi u prikupljanju podataka. S tim u vezi, neophodne informacije za izradu analize i izradu ovog Koncept dokumenta su obezbeđene kroz direktne sastanke sa relevantnim zainteresovanim stranama.

Poglavlje 5: Komunikacija i konsultacije

U ovom poglavlju je predstavljen plan komunikacijskih i konsultativnih aktivnosti za ovaj Koncept dokument. Većina domaćih zainteresovanih strana (one koje su prikazane na slici 4 iz poglavlja o definisanju problema) su deo radne grupe i izradili su ili su bile konsultovane tokom izrade dokumenta. Što se tiče javnosti, takođe su planirane aktivnosti u ovom pravcu, definisane u sledećoj tabeli, kako bi se ova politika, koja je nove prirode na Kosovu, na odgovarajući način komunicirala i konsultovala do njenog dovršetka.

Preliminarne konsultacije, u skladu sa Pravilnikom o radu Vlade biće sprovedene nakon završetka rada radne grupe na početnom nacrtu. Takođe, na osnovu Uredbe o minimalnim standardima za konsultacije sa javnošću, javne konsultacije će biti sprovedene i putem onlajn platforme za javne konsultacije.

Slika 9: Sažetak sprovedenih komunikacijskih i konsultativnih aktivnosti za jedan Koncept dokument

Proces konsultaciju ima u cilju: <ul style="list-style-type: none"> - Pribavljanje mišljenja zainteresovanih strana o novoj politici u opštem aspektu, kao i o specifičnim merama i drugim njenim elementima posebno (za više detalja vidi Poglavlje 3 ovog dokumenta - Opcije). 						
Glavni cilj	Ciljna grupa	Aktivnost	Komunikacija/saopštavanje	Indikativni rok	Potreban budžet	Odgovorne lice
Konsultacije sa relevantnim institucijama						
Javni sastanak za sve zainteresovane strane						
Konsultacije sa spoljnim zainteresovanim stranama						
Konsultacije sa spoljnim zainteresovanim stranama						

Poglavlje 6: Upoređivanje opcija

Za rešavanje problema prikazanog u ovom Koncept dokumentu, razmotrene su tri opcije: opcija bez promena, opcija za poboljšanje sprovođenja zakona u praksi, i opcija donošenja posebnog zakona o izmenama i dopunama Zakona o Akademiji pravde.

S obzirom da su sve tri ove opcije detaljno obrađene u poglavlju 3, ovaj deo Koncepta dokumenta će se ukratko fokusirati na njihovo upoređivanje na osnovu njihovih prednosti i nedostataka oslanjajući se na više kriterijumsku analizu.

Opcija 1, koja ne predlaže nikakve izmene, već umesto toga predviđa zadržavanje *status quo*-a, ne donosi nikakve pogodnosti.

Opciju 2 je takođe teško ostvarljiva jer bez obzira na dosadašnje pokušaje, čak ni uz pomoć međunarodnih partnera, nisu rezultirali uspešni u cilju povećanja efikasnosti i adekvatne primene Zakona o Akademiji pravde, s obzirom da su mnoge nadležnosti koje su propisane ovim zakonom, raspoređene u nekoliko različitih organa kao što su SSK i TSK.

Stoga, poboljšanje sprovođenja u praksi ovog zakona bez zakonskih izmena biće predodređeno za neuspeh.

Dok, Opcija 3, koja je preporučena opcija Radne grupe, predviđa zakonske izmene koje nastoje da se reše razrađena pitanja koja su identifikovana kao izazovi u sprovođenju ovog zakona, ali i novi predlozi u unapređenju politika u funkciji sprovođenja ovog preporuka koje su proistekle iz Strategije vladavine prava.

Stoga će pitanja kao što su članstvo u Upravnom odboru i situacija sukoba interesa, početna obuka za kandidate za sudije i tužioce, kao i isplate za trenere, biće izričito obrađena u okviru novog zakona.

Iako će u aspektu izrade to biti izazovniji proces, opravdanost i cilj izmena i dopuna opravdaće takav proces. Zakoni na koje će ovaj zakonodavni proces uticati su:

1. Zakon o Sudskom savetu Kosova,
2. Zakon o Tužilačkom savetu Kosova,
3. Zakon o Privrednom sudu,
4. Zakon o sudovima, i
5. Zakon o Državnom tužiocu,

6. Poglavlje 6.1: Plan implementacije za različite opcije

7. U nastavku je predstavljen plan implementacije za opciju 3 predložen od ovog koncept dokumenta.
8. *Figura 1: Plan implementacije za Opciju 3*

Svrha politike	Unapređenje politika obuke za sudije, tužioce i kandidate za sudije i tužioce							Očekivani iznos troškova
Strateški cilj	Unapređenje funkcionisanja pravosudnih institucija							
	Output, aktivnosti, godina i odgovorna organizacija/odjeljenje							
Specifični cilj 1 Pojašnjenje nadležnosti između AP s jedne strane i SSK/TSK s druge strane	Output 1.1							
	Izmena relevantnog primarnog zakonodavstva (paketa zakona) koji se odnosi na politiku obuke za sudije, tužioce i kandidate za sudije i tužioce	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4	Godina 5	Odgovorna institucija/odjeljenje	
	Aktivnost 1.1.1 Izrada Zakona o izmenama/dopunama Zakona o Akademiji pravde	X					MP	Nema dodatnih troškova
	Aktivnost 1.1.2 Izrada Zakona o izmenama/dopunama	X					MP	Nema dodatnih troškova

		Zakona o sudovima							
		Aktivnost 1.1.3 Izrada zakona o izmenama/dopunama Zakona o državnom tužiocu	X					MP	Nema dodatnih troškova
		Aktivnost 1.1.4 Izrada zakona o izmenama/dopunama Zakona o Sudskom savetu Kosova	X					MP	Nema dodatnih troškova
		Aktivnost 1.1.5 Izrada zakona o izmenama/dopunama Zakona o Tužilačkom savetu Kosova	X					MP	Nema dodatnih troškova

Poglavlje 7: Zaključci i naredni koraci

Na osnovu gore navedenog, radna grupa smatra da je Opcija 3 koja je predstavljena u Poglavlju 3 ovog Koncept dokumenta sa više aspekata je najprikladnija opcija za postizanje ciljeva Vlade. Stoga se Vladi Republike Kosovo predlaže da usvoji ovaj Koncept dokument sa preporučenom Opcijom 3, odnosno izradom novog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o Akademiji pravde i drugih relevantnih zakona (omnibus zakon).

Poglavlje 7.1: Odredbe za praćenje i procenu

Sprovođenje aktivnosti predviđanih Akcionim planom i ovim zakonom, generalno, pratiće Ministarstvo pravde.

Prilog 1: Obrazac procene ekonomskog uticaja

Kategorija ekonomskih uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da će doći do ovog uticaja?		Broj pogođenih organizacija, kompanija i/ili pojedinaca	Očekivana korist ili troškovi uticaja	Niveli i preferuar i analizës
		Da	Ne			
Radna mesta ³⁵	Da li će biti povećan trenutni broj radnih mesta?		X			
	Da li će biti smanjen trenutni broj radnih mesta?		X			
	Da li će uticati na nivo plaćanja?		X			
	Da li će uticati na olakšavanje pronalaženja radnog mesta?		X			
Poslovanje	Da li će uticati na pristup finansijama za poslovanje?		X			
	Da li će određeni proizvodi biti povučeni sa tržišta?		X			
	Da li će određeni proizvodi biti dozvoljeni na tržištu?		X			
	Da li će poslovanja biti prinuđena da se zatvore?		X			
	Da li će biti otvaranja novih poslovanja?		X			
Administrativno opterećenje	Da li će poslovanja biti prinuđena da ispunjavaju obaveze pružanja novih informacija?		X			

³⁵ Kada utiče na radna mesta, takođe će imati i društvenih uticaja.

	Da li su pojednostavljene obaveze pružanja informacija za poslovanja?		X			
Trgovina	Da li se očekuje da će se menjati trenutni tokovi uvoza?		X			
	Da li se očekuje da će se menjati trenutni tokovi izvoza?		X			
Prevoz	Da li će imati efekta na način prevoza putnika i/ili robe?		X			
	Da li će biti neke promene u vremenu potrebnom za prevoz putnika i/ili robe?		X			
Investicije	Da li se od kompanija očekuje da investiraju u nove aktivnosti?		X			
	Da li se od kompanija očekuje da otkazu ili odlože investicije za kasnije?		X			
	Da li se povećati investicije iz dijaspore?		X			
	Da li se smanjiti investicije iz dijaspore?		X			
	Da li se povećati strane direktne investicije?		x			
	Da li se smanjiti strane direktne investicije?		x			
Konkurentnost	Da li će porasti cena poslovnih proizvoda, poput električne energije?		x			
	Da li će smanjiti cena poslovnih inputa, poput električne energije?		x			

	Da li postoji verovatnoća da će biti promovisane inovacije i istraživanje?		x			
	Da li postoji verovatnoća da inovacije i istraživanja budu ometane?		x			
Uticaj na MSP	Da li su pogođene kompanije uglavnom MSP?		x			
Cene i konkurencija	Da li će se povećati broj roba i usluga dostupnih poslovanjima ili potrošačima?		x			
	Da li će se smanjiti broj roba i usluga dostupnih poslovanjima ili potrošačima?		x			
	Da li će porasti cene postojećih roba i usluga?		x			
	Da li će se smanjiti cene postojećih roba i usluga?		x			
Regionalni ekonomski uticaji	Da li će uticati na neki određeni sektor poslovanja?		x			
	Da li je ovaj sektor koncentrisan u određenom regionu?		x			
Opšti ekonomski razvoj	Da li će uticati na budući ekonomski rast?		x			
	Da li bi imao neki efekat na stopu inflacije?		x			

Prilog 2: Obrazac procene društvenih uticaja

Kategorija društvenih uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da će doći do ovog uticaja?		Broj pogođenih organizacija, kompanija i/ili pojedinaca	Očekivana korist ili troškovi uticaja	Niveli i preferuar i analizës
		Da	Ne	Visok/nizak	Visok/nizak	
Radna mesta ³⁶	Da li će biti povećan trenutni broj radnih mesta?		x			
	Da li će biti smanjen trenutni broj radnih mesta?		x			
	Da li će uticati na radna mesta u određenom sektoru poslovanja?		x			
	Da li će imati neki uticaj na nivo plaćanja?		x			
	Da li će uticati na olakšavanje pronalaženja radnog mesta?		x			
Regionalni društveni uticaji	Da li su društveni uticaji koncentrisani u određenom regionu ili određenim gradovima?		x			
Uslovi rada	Da li će uticati na radnička prava?		x			
	Da li su predviđeni ili ukinuti standardi za rad u opasnim uslovima?		x			
	Da li će imati uticaja na način sprovođenja socijalnog dijaloga između zaposlenih i poslodavaca?		x			
	Da li će uticati na siromaštvo?		x			

³⁶ Kada utiče na radna mesta, takođe će imati i ekonomskih uticaja.

Socijalna inkluzija	Da li utiče na pristup šemama socijalne zaštite?		x			
	Da li će se promeniti cena osnovnih dobara i usluga?		x			
	Da li će uticati na finansiranje ili organizaciju šema socijalne zaštite?		x			
Obrazovanje	Da li će uticati na osnovno obrazovanje?		x			
	Da li će uticati na srednje obrazovanje?		x			
	Da li će uticati na visoko obrazovanje?		x			
	Da li će uticati na stručno osposobljavanje?		x			
	Da li će uticati na obrazovanje radnika i učenje tokom celog života?		x			
	Da li će uticati na organizaciju ili strukturu obrazovnog sistema?		x			
	Da li će uticati na akademske slobode i samoupravu?		x			
Kultura	Da li opcija utiče na kulturnu raznolikost?		x			
	Da li opcija utiče na finansiranje kulturnih organizacija?		x			
	Da li opcija utiče na mogućnosti da ljudi steknu koristi od kulturnih aktivnosti ili da učestvuju u njima?		x			
	Da li opcija utiče na očuvanje kulturnog nasleđa?		x			

Upravljanje	Da li opcija utiče na sposobnost građana da učestvuju u demokratskom procesu?		x			
	Da li se svaka osoba tretira jednako?		x			
	Da li će javnost biti bolje informisana o određenim pitanjima?		x			
	Da li opcija utiče na način funkcionisanja političkih partija?		x			
	Da li će imati uticaja na civilno društvo?		x			
Javno zdravlje i bezbednost ³⁷	Da li će uticati na živote ljudi, kao što su očekivani životni vek ili stopu smrtnosti?		x			
	Da li će uticati na kvalitet hrane?		x			
	Da li će biti povećana ili smanjena opasnost zbog štetnih supstanci?		x			
	Da li će biti uticaja na zdravlje usled promena nivoa buke ili kvaliteta vazduha, vode i/ili zemljišta?		x			
	Da li će biti uticaja na zdravlje usled promena u korišćenju energije?		x			
	Da li će biti uticaja na zdravlje usled promena u odlaganju otpada?		x			
	Da li će uticati na način života ljudi, kao što je nivo interesovanja za sport, promene u ishrani ili promene u upotrebi duvana ili alkohola?		x			

³⁷ Kada ima uticaja na javno zdravlje i bezbednost, onda obično ima i ekoloških uticaja.

	Da li postoje određene grupe koje se suočavaju sa mnogo većim rizicima od drugih (definisani prema faktorima kao što su godine, pol, invaliditet, društvena grupa ili region)?		x			
Kriminal i bezbednost	Da li će uticati na verovatnoću da kriminalci budu uhvaćeni?		x			
	Da li će uticati na potencijalni profit od kriminala?		x			
	Da li će uticati na nivo korupcije?		x			
	Da li će uticati na kapaciteta za sprovođenje zakona?		x			
	Da li će imati neki efekat na prava i bezbednost žrtava kriminala?		x			

Prilog 3: Obrazac procene ekoloških uticaja

Kategorija ekoloških uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da će doći do ovog uticaja?		Broj pogođenih organizacija, kompanija i/ili pojedinaca Visok/nizak	Očekivana korist ili troškovi uticaja Visok/nizak	Niveli i preferuar i analizës
		Da	Ne			
Održiva klima i životna sredina	Da li će uticati na emisiju gasova sa efektom staklene bašte (ugljen-dioksid, metan, itd.)?		x			
	Da li će uticati na potrošnju goriva?		x			
	Da li će se promeniti raznolikost resursa koji se koriste za proizvodnju energije?		x			
	Da li će biti neke promene u ceni za ekološki prihvatljive proizvode?		x			
	Da li će određene aktivnosti postati manje zagađujuće?		x			
Kvalitet vazduha	Da li će uticati na emisiju zagađivača vazduha?		x			
Kvalitet vode	Da li opcija utiče na kvalitet slatkih voda?		x			
	Da li opcija utiče na kvalitet podzemnih voda?		x			
	Da li opcija utiče na izvore pijaće vode?		x			
Kvalitet zemljišta i korišćenje zemljišta	Da li će uticati na kvalitet zemljišta (u vezi sa zakiseljavanjem, zagađenjem, upotrebom pesticida ili herbicida)?		x			
	Da li će uticati na eroziju zemljišta?		x			

	Da li će zemljište biti izgubljeno (gradnjom itd.)?		x			
	Da li će se zemljište napraviti (dekontaminacijom, itd.)?		x			
	Da li će biti neke promene u korišćenju zemljišta (npr. na korišćenja šuma na poljoprivrednu ili urbanu upotrebu)?		x			
Otpad i reciklaža	Da li će se promeniti količina generisanog otpada?		x			
	Da li će se promeniti načini kojima se otpad odlaže?		x			
	Da li će biti uticaja na mogućnosti za reciklažu otpada?		x			
Korišćenje resursa	Da li opcija utiče na korišćenje obnovljivih resursa (riblji fond, hidrocentrali, solarna energija, itd.)?		x			
	Da li opcija utiče na korišćenje resursa koji nisu obnovljivi (podzemne vode, minerali, ugalj, itd.)?		x			
Stepen ekološkog uticaja	Da li će biti bilo kakvog efekata na verovatnoću opasnosti, kao što su požari, eksplozije ili nesreće?		x			
	Da li će uticati na spremnost za prirodne nepogode?		x			
	Da li će uticati na zaštita društva od prirodnih nepogoda?		x			

Biodiverzitet, flora i fauna	Da li će uticati na zaštićene ili ugrožene vrste ili područja u kojima žive?		x			
	Da li će biti pogođene veličina ili veze između prirodnih područja?		x			
	Da li će uticati na broj vrsta u određenom području?		x			
Dobrobit životinja	Da li će uticati na tretman životinja?		x			
	Da li će uticati na zdravlje životinja?		x			
	Da li će uticati na kvalitet i bezbednost stočne hrane?		x			

Prilog 4: Obrazac procene uticaja na osnovna prava

Kategorija uticaja na osnovna prava	Glavni uticaj	Da li se očekuje da će doći do ovog uticaja?		Broj pogođenih organizacija, kompanija i/ili pojedinaca Visok/nizak	Očekivana korist ili troškovi uticaja Visok/nizak	Niveli i preferuar i analizës
		Da	Ne			
Dostojanstvo	Da li opcija utiče na dostojanstvo ljudi, njihovo pravo na život ili integritet jedne osobe?		x			
Sloboda	Da li opcija utiče na pravo na slobodu pojedinaca?		x			
	Da li opcija utiče na pravo osobe na privatnost?		x			
	Da li opcija utiče na pravo na sklapanje braka ili stvaranje porodice?		x			
	Da li opcija utiče na pravnu, ekonomsku ili socijalnu zaštitu pojedinaca ili porodica?		x			
	Da li opcija utiče na slobodu mišljenja, savesti ili veroispovesti?		x			
	Da li opcija utiče na slobodu izražavanja?		x			
	Da li opcija utiče na slobodu okupljanja ili udruživanja?		x			
Lični podaci	Da li opcija obuhvata obradu ličnih podataka?	x	x			
	Da li su zagarantovana prava pojedinca na pristup, ispravku i prigovor?		x			

	Da li je jasno i dobro zaštićen način na koji se lični podaci obrađuju?		x	N	V	
Azil	Da li ova opcija utiče na pravo na azil?		x			
Imovinska prava	Da li će uticati na imovinska prava?		x			
	Da li opcija utiče na slobodu poslovanja?		x			
Jednak tretman ³⁸	Da li opcija štiti princip jednakosti pred zakonom?		x			
	Da li postoji verovatnoća da određene grupe budu oštećene direktno ili indirektno diskriminacijom (npr. bilo kakva diskriminacija na osnovu pola, rase, boje kože, etničke pripadnosti, političkog ili drugog mišljenja, starosti ili seksualne orijentacije)?		x			
	Da li opcija utiče na prava osoba sa invaliditetom?		x			
Prava deteta	Da li opcija utiče na prava deteta?		x			
Dobro upravljanje	Da li će upravni postupci postati komplikovaniji?		x			
	Da li će uticati na način na koji uprava donosi odluke (transparentnost, proceduralni rok, pravo na pristup dosijeu, itd.)?		x			

³⁸ Rodna ravnopravnost se obrađuje u *Proceni rodnog uticaja*.

	O krivičnom pravu i propisanim kaznama: da li su ugrožena prava okrivljenog?		x			
	Da li će uticati na pristup pravdi?		x	N	V	L